Dului Director ... Pitești

Restituiri

Pitești

Revistă-document a Centrului Cultural Pitești

Anul X
Nr. 4 (23)/2012
Serie nouă

Carol al II-lea

Carol I

Ferdinand

Mihai

Regii României

sumar

editorial

file de istorie

invitați în paginile revistei

opinii ale cititorilor

Restituiri Pitești

Nr. 4(23)/2012
Anul X
Serie nouă

Colectivul de redacție:
Director: dr. Cornel CARP
Redactor-șef: prof. Marius CHIVA
Redactor-șef adjunct: prof. Marin TOMA
Redactori: prof. Ionel Claudiu DUMITRESCU
prof. Ion ȘTEFAN
ing. Marius POSTELNICESCU
ing. Aurelian ROMAN
Narcis Viorel DANCIU
Denis TOMA
Culegere: Ioana NACIU
Corectură: Constantin CÂRSTOIU
Tehnoredactare: Carmen RĂDULESCU
Relații cu publicul: Carmen SAITA

Consilieri științifici:
dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului articolului și a titulaturii revistei.

Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

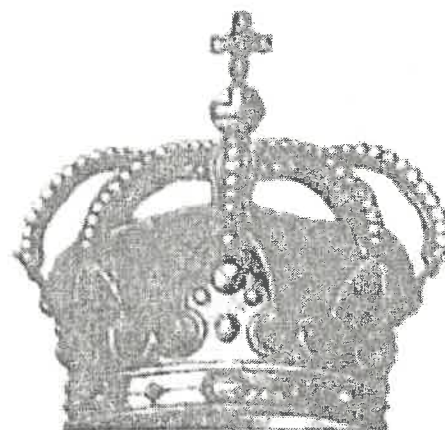
ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la S.C. Pământul S.R.L.

Monarhie versus Republică

dr. Cornel CARP

Dacă luăm anul 1324 ca moment de debut al instituției domniei la români, respectiv primul an de domnie al lui Basarab I, și sfârșitul acesteia, la 30 decembrie 1947, putem lesne constata că Monarhia în România a durat 635 de ani, șase secole și jumătate. Republica, în schimb, e mult mai tânără, urmând să împlinească în acest an nici mai mult nici mai puțin de 65 de ani. Un prim aspect ce se poate constata este diferența de vârstă considerabilă dintre cele două rivale: mai bine de o jumătate de mileniu. Dacă vom analiza contextul în care s-au impus, vom face în continuare câteva constatări demne de luat în seamă.

Coroana de oțel a regelui

Instituția domniei s-a impus la începuturile ei ca o consecință firească pe de o parte a dezvoltării economico-sociale a formațiunilor prestatale românești de la sud de Carpați, iar pe de altă parte, ca o reacție firească la amenințările tot mai mari ce veneau fie din partea tătarilor, fie din partea regatului maghiar, preocupat să integreze nu numai politic, dar și religios teritoriile de la sud și răsărit de Carpați.

Nu la fel stau lucrurile în cazul republicii, impuse prin forța tancurilor Armatei Roșii unor români profund atașați valorilor monarhiei. Fapt demonstrat cu prisosință de votul masiv acordat PNȚ la alegerile din noiembrie 1946, alegeri fraudate într-un mod grosolan de comuniști, cât și de demonstrația de simpatie a studenților cu prilejul zilei onomastice a regelui, în noiembrie 1947.

Nu putem trece însă peste faptul că ideea de republică la români o regăsim încă de la începutul secolului al XIX-lea în programele unei părți a elitei politice coagulate în așa-zisa partidă națională, ulterior conturată tot mai clar la revoluționarii pașoptiști. Eșecul revoluției de la 1848, care propunea de exemplu în Țara Românească o formă de guvernare cvasirepublicană, cu domn responsabil ales pe cinci ani, va determina ca ideea de republică să nu mai fie atractivă decât poate în cazul unui personaj excentric de talia lui Candiano Popescu, cel care a proclamat Republica de la Ploiești.

Diferențele de ordin cultural, economic și social sunt net de partea monarhiei și, cred, nici nu se impune a se face acest tip de analiză atâta timp cât republica este un produs artificial la români care dăinuie de peste o jumătate de secol.

Stema României

Nu putem trece cu vederea evoluția civilizației românești în tot acest răstimp, dar nici nu ne putem opri a ne întreba, nu fără o undă de nostalgie, la ce nivel de dezvoltare s-ar fi ajuns în cazul unei continuități a instituției monarhice. Aceasta și numai dacă am ține cont doar de două aspecte: nivelul remarcabil atins de societatea românească în perioada interbelică și consecințele devastatoare ale decapitării de către comuniști a elitei politice și culturale în anii '50, ale cărei consecințe se pot vedea foarte bine și în zilele noastre.

Dacă monarhia mai reprezintă o alternativă pentru România de azi? Teoretic, da, practic, nu. Rezultatul unei acțiuni de defăimare care și-a propus și a reușit în mare parte să scoată ideea de monarhie din mentalul românesc este foarte vizibil. Din nefericire, această campanie aculturală continuă și după decembrie 1989. Poate numai un eveniment cu consecințe dramatice să-i determine pe români să apeleze la monarhie ca la o ultimă soluție.

Criteriul valorii şi disoluţia socială

dr. Mihaela STĂNCIULESCU

Suntem contemporanii -- poate şi autorii involuntari, prin tăcere şi inacţiune complice -- ai unei profunde crize a valorilor, în care atenţia sistematică faţă de actul cultural şi respectul pentru criteriile de civilizaţie aproape că au dispărut cu totul.

Spaţiul educaţional se află în declin, iar cel public este ocupat tot mai agresiv de comportamente lipsite de reperele înalte ale unor modele pozitive, fondatoare de conştiinţe.

Îndatoririle fundamentale faţă de construcţia, prezervarea şi perpetuarea unei table de valori etice sunt ignorate în ordinea de priorităţi ale instituţiilor statului. Spaţiul rămas liber în acest fel este ocupat brutal de instinctele imposibil de definit ale unui comportament anomic, individualist şi golit de sensurile imanente ale umanismului. Ceea ce considerăm a fi umanismul existenţei noastre şi al comunităţii din care facem parte exprimă un superior ethos al libertăţii şi un garant al demnităţii, singura care ne poate împăca moral cu noi înşine şi cu lumea din care facem parte. Umanismul, socializarea, demnitatea -- toate acestea se pot identifica şi manifesta în funcţie de criteriul valorii. Fără valori deschis asumate pe frontispiciul efortului comun, în societate se inoculează germenul rebel şi latent al disoluţiei sociale şi compromiterii binelui comun.

Frustrările dominante ale oamenilor au în comun lipsa de claritate asupra propriului viitor, indiferent că acesta se referă la slujbă, sănătate ori soarta propriilor copii. Disperarea apare mai ales acolo unde domină tentaţia de a ne autoaprecia în raport cu propriile obiective, dar fără să ştim cu precizie pe ce anume sunt clădite acestea. Reperele valorice ar crea filtre interioare, ierarhii motivaţionale, realism programatic şi „măsură a lucrurilor". În absenţa acestora, se instalează dezorientarea, arbitrariul şi voluntarismul justificate, toate, în numele democraţiei, al libertăţii de expresie ori chiar al jertfelor din revoluţie.

Ne îndepărtăm îngrijorător de societatea bazată pe adevăr şi justiţie, care să pună în centrul său instituţia numită Cetăţeanul, cu toate regulile scrise şi nescrise pe care le comportă acest ax al oricărei construcţii sociale democratice.

Ne îndepărtăm de societatea activă şi solidară, aflată în serviciul omului, preocupată de respectul, construcţia şi înnobilarea condiţiei umane, pe baza unei grile de valori perene, public asumate.

Măsura în care o societate îşi preţuieşte valorile exprimă măsura în care este preocupată de propria-i evoluţie. Şi invers.

Absenţa unei preocupări pentru respectul valorilor duce cu timpul la dispariţia acestora, devertebrează organismul social şi împinge comportamentul public spre arbitrariu şi imprevizibil. Discrepanţele izbitoare existente între egalitatea formală şi inegalitatea factuală din actuala societate îşi au originea principală, de asemenea, în lipsa unei table de valori, care ar putea preveni faliile din societate.

Ignorarea valorii conduce la deprecierea raţiunii practice, sporind incapacitatea de a distinge între folosirea înţeleaptă şi corectă a puterii şi folosirea ei în mod abuziv. Mecanismele de corecţie lipsesc într-un mediu secătuit de precepte valorice clare, care să fie slujite de conştiinţe nu mai puţin ferme şi active în spaţiul public. Iar de-aici până la destructurarea întregii texturi sociale nu mai e decât un pas.

Istoria ne-a oferit, dintotdeauna, lecţii sugestive în ceea ce priveşte derapajele umanităţii, cauzele şi mecanismele producerii lor. În toate cazurile, ignorarea sau pervertirea valorilor umaniste au avut un rol nefast. Sunt atâtea exemple din trecut care ne arată ce este de aşteptat ori de făcut pentru un viitor acceptabil şi previzibil. Şi tot istoria ne învaţă care ar fi reacţiile dezirabile atunci când progresul încetineşte iar riscurile destructurării devin prea mari, îngrădind chiar şi libertatea de a suporta.

Crizele economice, politice sau sociale au generat viziuni noi asupra existenţei umane, au condus, de regulă, la o nouă atitudine a omului faţă de propriile valori, redescoperindu-se creator de istorie şi stăpân al propriei vieţi. Avem nevoie să desprindem din istorie nu numai modele apte de urmat, ci şi valorile dominante care, în subsidiar, au determinat sau fundamentat marile evenimente. Modelele se construiesc mai greu, dar valorile asumate pot fi cele care ne pot îndepărta, în mod real, de riscul unei disoluţii sociale, care provoacă instabilitate colectivă şi încorsetarea conştiinţei individuale.

Reconstruirea scalei de valori are nevoie de precizarea unor criterii şi fixarea unor scopuri. Spre ce fel de societate ne îndreptăm? În ce fel de lume dorim să trăim? Dar copiii noştri? De cine şi în ce fel acceptăm să fim conduşi? Întrebări elementare de acest tip cer răspunsuri lămuritoare, de care depind şi valorile pe care le vom îmbrăţişa şi cele pe care le vom respinge. Istoria umanităţii examinează modele culturale şi ne oferă suficiente răspunsuri comprehensive care să legitimeze justeţea opţiunilor noastre.

Sugestivă, în sine, este absenţa desăvârşită, din discursul public şi politic al ultimilor ani -- darmite în acţiunea guvernamentală propriu-zisă -- a oricărei preocupări despre sistemul de valori pe care să-l urmeze societatea românească a prezentului şi viitorului.

Excepţia o reprezintă, la fel de sugestiv, menţionarea unei asemenea teme în discursul Regelui Mihai, rostit cu atâta decenţă şi demnitate în faţa Parlamentului la finele anului 2011. Deloc întâmplător în aceste vremuri, Casa Regală susţine că valoarea fiinţei umane şi a individului are o preţuire indiscutabilă, dar numai în faţa unor conducători veritabili, care deţin acea „artă a cârmuirii" de care vorbea Regele.

Vremurile de astăzi nu au respectul cuvenit faţă de ierarhia valorilor din societatea românească, spunea, cu mâhnire, Regele Mihai. Este diagnosticul dureros al unei patologii sociale, la care am contribuit prin ignoranţa noastră, a tuturor.

Poate că, remodelându-ne propria conştiinţă, vom relua dezvoltarea simţului moral colectiv şi a discernământului îndrăzneţ. Poate că ne vom dubla plăcerea libertăţii cu o responsabilitate obligatorie, în numele celor mulţi. Numai aşa vom ridica societatea la un alt nivel de înţelegere.

Este lecţia de responsabilitate faţă de opţiunile noastre pe care am învăţat-o încă o dată din discursul Regelui Mihai. *Instituţiile democratice nu sunt guvernate doar de legi, ci şi de etică, simţ al datoriei. Iubirea de ţară şi competenţa sunt criteriile principale ale vieţii publice,* spunea Regele. Câtă etică şi simţ al datoriei faţă de oameni se află în instituţiile puterii de astăzi constatăm cu toţii. Problema care se pune întotdeauna în balanţa echilibrului social este a raportului dintre puterea noastră de a schimba şi aceea de a ne adapta.

Vom face alegerea corectă între acestea dacă vom înţelege ce-nseamnă, pentru fiecare dintre noi, faptul că *România de azi nu este o moştenire de la părinţii noştri, ci o ţară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noştri*, cum ne atenţiona Regele Mihai.

Reconstruirea unei societăţi care să-şi recunoască şi să-şi promoveze valorile este un proces care ţine în mod fundamental de voinţa participanţilor sau membrilor ei. Lipsa unei viziuni şi a setului de valori care să realizeze această opţiune ne privează de propria identitate. Iar ceea ce ne defineşte identitatea sunt tocmai cultura, valorile materiale şi spirituale pe care le creăm de-a lungul istoriei, rodul coexistenţei noastre în cetate.

Dacă fiecare ne amăgim cu speranţa că „se va găsi o soluţie" pentru a reconstrui ceea ce societatea contemporană pierde prin neimplicarea noastră, înseamnă că vom înlocui pururea criteriul valorii cu iluzia că acesta va fi aplicat mereu numai de alţii. Un cerc vicios al pierzaniei.

Republică sau monarhie?

drd. ing. Marius Postelnicescu

„Avem datoria morala în primul rând faţă de regele Carol I, pentru că domnia sa a însemnat cea mai fericită perioadă a existenţei noastre." (Neagu Djuvara)

Odată cu modernizarea societăţii, oamenii politici şi cărturarii români au manifestat o preocupare tot mai susţinută privind forma de guvernământ. Exista o anumită tradiţie şi o experienţă seculară, care şi-au pus amprenta asupra evoluţiei societăţii româneşti în epoca modernă.

Încă de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea au apărut proiecte de organizare a statului sub forma unei republici. Un proiect de Constituţie elaborat în jurul anului 1786 preconiza o „republică aristo-democraticească"; în 1802, un grup de şase moldoveni şi valahi a plecat la Napoleon Bonaparte pentru a obţine permisiunea de a constitui ţările lor în republici. În 1834 era semnalată la Sibiu o societate care urmărea întemeierea unei republici prin unirea celor trei ţări romane. În Ţara Românească activa în 1840 societatea secretă condusa de Dimitrie Filipescu, în programul căreia figura „oblăduirea ţării într-o cârmuire republicană". Ideile republicane au fost promovate de Ion Budai-Deleanu în *Ţiganiada* şi de Nicolae Bălcescu în *Manualul bunului romîn* în 1848. Revoluţia din 1848 a prilejuit o puternică manifestare a concepţiilor republicane.

Pe de altă parte, unii oameni politici români, având în vedere situaţia internaţionala a Principatelor, au emis ideea aducerii pe tron a unui principe străin, dintr-o dinastie europeană. Principele străin avea semnificaţia asigurării unui sprijin extern pentru existenţa statelor româneşti, grav ameninţate de existenţa celor trei imperii vecine: ţarist, habsburgic şi otoman. Trebuie să amintim că între 1710 şi 1812, pe teritoriul Munteniei şi Moldovei au avut loc numeroase războaie între marile puteri (23 de ani de război).

Oamenii caută modele la care să se raporteze sau să-şi justifice activităţile, ideile, viaţa. Modele se pot găsi în contemporaneitate sau printre clasici, în diferite domenii de activitate, dar cu precădere în zona politică. Unele personalităţi pot fi regăsite în Antichitate, Evul Mediu sau în istoria modernă a lumii.

Dilema care se naşte este dată de forma de guvernământ: republică sau monarhie, întrebare la care un cetăţean poate să aibă o opţiune sau alta, sau, iată, o simpatie să zicem pentru republică, dar modelul ales de el să fie de exemplu împăratul Napoleon Bonaparte sau să fie adeptul monarhiei şi totuşi să facă referire la Oliver Cromwell.

Am să prezint, în continuare, jaloane privind încercarea de instalare a republicii versus realizări ale dinastiei de Hohenzollern, acest „duel" permanent al clasei politice din România perioadei 1866-1940 privind forma de guvernământ: monarhie sau republică, unde susţinătorii monarhiei au avut câştig de cauză până în 1947, republicani după această dată.

De ce monarhie?

Independenţa ţării în 1877, elaborarea celor doua Constituţii (1866 şi 1923), unirea tuturor provinciilor în 1918 şi modernizarea României reprezintă repere istorice de mare

mândrie națională înfăptuite în perioada monarhiei constituționale în România.

Dacă ar fi să facem o analiză după criteriul timp, de departe, cea mai uzitată formă de guvernământ a fost monarhia: Și astăzi în lume există 44 de state cu monarhi, iar 16 state din Commonwealth o recunosc pe regina Elisabeta a II-a a Regatului Unit.

Monarhia constituțională modernă implementează conceptul de „separare a puterilor", unde monarhul e capul ramurii legislative sau doar are un rol ceremonial.

În concepția lui Carol I, regele trebuie să ofere marelui public o imagine de solemnitate înghețată. Conducătorul nu are voie să trădeze nimic din ceea ce era omenesc. În descinderea în București, Carol găsește o lume stând sub semnul orientalismului absolut.

Iată cum relata Cezar Petrescu intrarea prințului Carol I de Hohenzollen în București, pe 10 mai 1866, în cartea „Cei trei regi":

„În 10 mai 1866, dimineața, convoiul prințului Carol străbate Podul Mogoșoaicii. Prințul dă cu ochii de o casă scundă, vegheată de un dorobanț și oficializată de un steag. I se răspunse că-i Palatul Domnesc. O ceată de porci se veseleau în mlaștina stătută din fața buildingului dâmbovițean. E doar unul dintre momentele conflictului dintre ce știa Carol I că e o țară și ce găsește la fața locului. Peste tot, o dezolare cumplită. Bucureștiul e un sat mai mare străbătut de apa puturoasă a Dâmboviței, sursă de infecție pe scară edilitară. Nu există trotuare, străzi asfaltate, poduri de piatră, apă curentă, obiceiuri civilizate. Clădirile publice sunt niște bordeie mai acătării. În țară nu există tren, șosele, ogoarele sunt lucrate ca mijloace primitive".

Nicolae Iorga, în cartea sa „Supt cei trei regi", îl compară pe regele Carol I cu Napoleon al III-lea în ceea ce privește realizările și organizarea socială. Diferența dintre cei doi este dată, potrivit lui Iorga, de lipsa de apetit a lui Carol pentru viața mondenă.

Cel mai mare merit al lui Carol I este că a introdus stabilitatea, spunea A.D. Xenopol. „Să rămână schimbările ca și în celelalte țări, mărginite la elemente absolut politice ale vieții satului, la miniștri, la reprezentanții poporului în parlament; iar la viața economică și culturală să fie mântuită de zbuciumul și de urgiile schimbărilor care numai îmbolnăvesc și slăbesc organismul unui stat". Carol I a căutat să se impună printr-o viață exemplară, prin exactitate și corectitudine. El nu a îngăduit existența unei camarile și i-a interzis reginei Elisabeta să se amestece în treburile politice ale României.

Legea fundamentală din 1866 ce avea la bază principiul democratic al separării puterilor în stat a fost printre cele mai avansate din Europa acelor ani.

Acest mare, acest imens bine l-a adus statului român introducerea dinastiei străine în România, și anume în persoana lui Carol I.

Nici rolul reginelor în viața socială și politică sau implicarea în acte de caritate în timpul războaielor nu trebuie neglijat. Regina Elisabeta, regina Maria au fost participante directe, ca infirmiere pe front. Regina Maria a ajuns chiar în prima linie a frontului din est pentru a observa, ajuta și a da o mângâiere suferințelor răniților. Acest lucru nu trebuie considerat ca o acțiune singulară, sporadică. Exista în tradiția caselor regale ca toți membrii familiei să se implice: mama principesei Ana de România, principesa Margareta a Danemarcei, lucra la un spital în Londra ca infirmieră.

Politica externă a României după obținerea Independenței de stat a cunoscut mutații semnificative. Tratatul de alianță cu Austro-Ungaria și Germania, când Rusia ne era ostilă, iar Franța pierduse influența în Europa, a consolidat poziția României ca factor de stabilitate în această zonă a Europei.

Regele Carol I a fost, și nu putea să nu fie, pentru ameliorarea situației românilor din Transilvania și, în perspectivă, pentru unirea acestui vechi teritoriu românesc cu patria mamă. Într-o discuție avută în 1905 cu Theodor Mihali, fruntaș al Partidului Național Român, Regele și-a exprimat „convingerea intimă" că Transilvania se va uni într-o zi cu România prin izbânda convingerilor de dreptate. Semnificativ este și faptul că Theodor Mihali a fost primit de regele Carol I pe parcursul a 15 ani de 22 de ori, suveranul interesându-se îndeaproape de situația românilor din Transilvania și de lupta lor împotriva asupririi maghiare.

Politica de echilibru a lui Carol I l-a determinat pe regentul bulgar Stefan Stambolov să-i propună regelui tronul Bulgariei în 1885, să primească în 1909 bastonul de feldmareșal al armatei germane și în 1912 bastonul de mareșal al armatei ruse.

După moartea regelui Carol I, pe 27 septembrie 1914, principele moștenitor Ferdinand I începe a domni.

Opt ani mai târziu, după Războiul de Întregire, la 15 octombrie 1922, regele Ferdinand I cel loial și drept este încoronat la Alba-Iulia, ca rege al tuturor românilor „de la Nistru până la Tisa".

Cei 13 ani de domnie a regelui Ferdinand au marcat importante evoluții în istoria poporului român: perioada neutralității, participarea României la războiul pentru eliberarea Transilvaniei și Bucovinei, înfrângerile militare din toamna anului 1916, marile izbânzi de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara lui 1917, pacea înrobitoare de la București din mai 1918. Deasupra tuturor acestor fapte și evenimente se află făurirea statului național unitar român în 1918, prin unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu patria mamă. A urmat munca pentru consolidarea statului național unitar, lupta pentru dezvoltarea democratică a țării. Dincolo de avatarurile unei vieți politice, adesea agitate, se impune realitatea că România a cunoscut o evoluție pozitivă, a parcurs o etapă importantă pe drumul civilizației și progresului. Alături de regele Ferdinand, în toată această perioadă a stat marele om politic Ion I.C. Brătianu.

În cei zece ani de domnie a lui Carol al II-lea, România a parcurs mai multe etape de evoluție: din punct de vedere economic, criza din 1929-1933, apoi puternicul avânt

din anii 1934-1938 și începutul recesiunii 1939-1940. În ansamblu, a fost o perioadă de progrese notabile, cu deosebire în ceea ce privește industria. În plan cultural s-au înregistrat progrese remarcabile, atât în privința ridicării nivelului cultural al maselor, cât și prin afirmarea unei pleiade de savanți de renume mondial.

Viața politică a fost foarte agitată, iar Carol al II-lea și-a legat numele de cea dintâi dictatură din istoria României.

Insurecția armată de la 23 august 1944 și arestarea mareșalului Ion Antonescu au reprezentat un gest de mare curaj din partea regelui Mihai, gest apreciat nu numai de opoziția politică (liberali, țărăniști, social-democrați, comuniști) și de Aliați (SUA, Marea Britanie, Uniunea Sovietica), ci și de Germania. La ordinul lui Hitler de a-l aresta sau anihila pe regele Mihai și a stabili un guvern condus de un general filogerman, niciun general german nu a dorit să accepte această sarcină.

De ce republică?

În 1870, liberalii-radicali desfășurau o susținută agitație antimonarhică. Ei au desfășurat o conspirație având rețele în mai multe orașe, iar în fruntea conspiratorilor se afla Eugeniu Carada. Astfel, seful grupului din Ploiești, Alexandru Candiano-Popescu a anunțat căderea domnitorului și instalarea republicii.

La sfârșitul Primului Război Mondial, regele Ferdinand a trecut prin situații dificile. Faptul că în mai multe state europene monarhia s-a prăbușit, iar Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Germania, Turcia au adoptat forma de stat republicană a exercitat o influență asupra unei părți a populației românești. Chiar și principele Carol considera în 1919, atunci când a renunțat pentru a doua oară la prerogativele de moștenitor și a părăsit țara, că peste 20 de ani monarhia nu va mai exista în România.

I.I.C. Brătianu, președintele Partidului Național-Liberal, după moartea regelui Ferdinand a susținut regența și pe principele moștenitor Mihai. Situația devenind dificilă din cauză că Partidul Național-Țărănesc și alți susținători „carliști" doreau revenirea lui Carol al II-lea pe tron, el se gândea la eventualitatea instalării unui regim republican.

Soluția Nicolae Titulescu, președinte de republică, i se părea mult mai bună lui I. I. Brătianu în perioada „carlistă", când Regența nu funcționa. Titulescu se bucura și înăuntru și în afară de un asemenea prestigiu încât înlăturarea lui apărea imposibilă. De asemenea, Titulescu, prim-ministru, și guvern, național-țărănist, devenea suportabil și cel mai important partid de opoziție (PNȚ) ar fi consimțit astfel la instaurarea republicii. De altfel, Iuliu Maniu, președintele PNȚ, îl amenința pe Vintilă Brătianu, succesorul lui I.I.C. Brătianu la conducerea PNL și a guvernului, că ei, național-țărăniștii, se considerau „liberi", fie „să facem apel la prinț, fie să instituim republica".

În 1935, medicul chirurg Dimitrie Gerota a publicat în revista *Crezul nostru* articolul „Monarhia cu camarilă sau Republică?" Pentru că îl considera pe regele Carol al II-lea responsabil că a încălcat Constituția, a contribuit la destrămarea și fragmentarea partidelor politice, iar moralitatea, onoarea și jurământul nu existau pentru rege, dr. D. Gerota considera: „Cel mai just răspuns pe care poporul român trebuie să-l dea ar fi proclamarea republicii".

Actul de la 30 decembrie 1947 – abdicarea regelui Mihai – a determinat instalarea republicii. România era înconjurată de state care evoluau în aceeași direcție și în care se instauraseră deja regimuri republicane.

Trebuie să constatăm că în România se afirmase un curent republican, cu rădăcini încă din sec. al XVIII-lea, dar nu pentru Republică Populară, subordonată marilor puteri de la răsărit.

BIBLIOGRAFIE

A.D. Xenopol, *Regele Carol I*

Cezar Preda, *Cei trei regi*

Maria Regina României, *Povestea vieții mele*

Ioan Scurtu, *Monarhia în România 1866-1947*

Carol I al României, *Jurnal*

Monarhia constituțională și republica la români. Aspecte constituționale

dr. Marius ANDREESCU

1. Considerații generale privind forma de guvernământ

În mod constant, în dreptul constituțional forma de guvernământ este definită ca fiind modul în care sunt constituite și funcționează organele supreme într-un stat. Ea este raportată, în principiu, la trăsăturile definitorii ale șefului de stat și la raporturile sale cu puterea legiuitoare.

Noțiunea de „formă de guvernământ" are în mod evident o semnificație juridică și ca atare formează obiectul de studiu, a dreptului public, în mod deosebit al dreptului constituțional. Semnificațiile noțiunii nu pot fi reduse la cele juridice. Formele de realizare a guvernării, modul de concretizare a acestora la nivelul fiecărui stat au numeroase semnificații în plan istoric, social, politic și economic, prin urmare, formează obiectul de studiu al unui ansamblu de științe umaniste, relevându-se astfel caracterul interdisciplinar al acestei noțiuni.

Desigur, problematica formelor de guvernământ nu trebuie înțeleasă din perspectivă pur teoretică, deoarece gu-

vernarea unui stat, rolul instituțional și politic al șefului de stat au implicații practice deosebite în planul vieții obișnuite a cetățeanului și determină caracterele sistemului politic și constituțional ale unui stat, în special din punct de vedere al dihotomiei: stat totalitar sau stat democratic.

Realizând o sinteză a formelor de guvernământ, vom reține că cele mai utilizate nu numai în istorie, dar și în perioada contemporană sunt monarhia și republica.

Monarhia, ca formă de guvernământ, se caracterizează prin aceea că șeful statului este un monarh (rege, domn, împărat etc.), absolut sau nu, ereditar sau desemnat după proceduri specifice în funcție de tradițiile regimului constituțional. Monarhia este cunoscută din cele mai vechi timpuri și a fost cea mai răspândită formă de guvernământ. În raport cu aspectele istorice, dar și cu tot ce înseamnă realități contemporane, în evoluția monarhiei mai importante sunt formele de: *monarhie absolută și monarhie limitată (constituțională).*

Monarhia absolută, cea mai veche formă de monarhie, se caracterizează prin puterea discreționară a șefului de stat. Această formă specifică înaintea Revoluției franceze din 1789 a existat totuși până aproape de timpurile noastre. De menționat că la începutul secolului XX existau încă în Europa două imperii absolute și anume Imperiul rus și Imperiul otoman.

Monarhia limitată (constituțională), așa cum arată chiar denumirea, se caracterizează prin limitarea puterilor monarhului în conformitate cu legea fundamentală a statului (constituția). O modalitate particulară a acestei forme de guvernământ o constituie astăzi *monarhia parlamentară constituțională* întâlnită în Anglia, Belgia, Spania, Olanda și Țările Scandinave. Existența unei astfel de forme de guvernământ se justifică prin tradițiile și istoria acestor țări, dar și prin eficiența în plan constituțional, politic, social și economic a existenței unui monarh care nu exercită guvernarea propriu-zisă, are rolul de a reprezenta statul, de a garanta aplicarea legii fundamentale și de a media raporturile dintre puterile statului, dintre stat și societate. Totuși, în exercitarea acestui rol constituțional, monarhul păstrează unele prerogative, precum dreptul de a dizolva parlamentul, de a numi persoane în funcții superioare și, uneori, dreptul de refuza semnarea unor legi.

Republica este acea formă de guvernământ în care, așa cum se spune, cetățenii se guvernează singuri, desemnându-și sau alegând un șef de stat, denumit, de regulă, președinte. În republică, guvernarea se înfăptuiește prin reprezentanți aleși după proceduri electorale. Șeful de stat – președintele de republică – este ales fie direct prin vot universal, fie de către parlament.

Variantele contemporane ale republicii sunt: *republica parlamentară, republica prezidențială și republica semiprezidențială.*

În cazul republicii parlamentare, șeful de stat este ales de către parlament, în fața căruia, de altfel, și răspunde. Datorită acestui fapt, poziția legală a șefului de stat este inferioară parlamentului (Italia, Austria, Germania, Finlanda). Important este de subliniat faptul că în cadrul acestei forme de organizare a guvernării președintele de republică are atribuții restrânse de guvernare, rolul său constituțional fiind acela de a garanta supremația legii fundamentale și a media între puterile statului, respectiv între stat și societate. O astfel de formă de guvernământ este întâlnită în majoritatea statelor europene.

Republica prezidențială și semiprezidențială se caracterizează prin alegerea șefului de stat de către cetățeni, fie direct prin vot universal, egal, secret și liber exprimat, fie indirect, prin intermediul colegiilor electorale, așa cum se procedează în S.U.A., de exemplu. Atribuțiile constituționale ale președintelui de republică în acest caz sunt mult amplificate, șeful statului exercitând acte de guvernare, având un rol important în conducerea politicii interne și externe a statului. Președintele republicii este șef al executivului, singur, ca în situația S.U.A., fie împreună cu primul-ministru. Republica semiprezidențială este o variantă, cunoscută în Europa după cel de-Al Doilea Război Mondial, exemplul tipic fiind Franța. Caracteristica principală a acestei forme particulare de guvernare o reprezintă dualitatea la conducerea executivului de către președintele republicii și primul ministru. În Europa, două state sunt considerate că au în prezent o astfel de formă de organizare a guvernământului: Franța și România. În cazul Franței, republica semiprezidențială are determinări și condiționări de natură istorică și politică, tipice pentru acest stat după al doilea război mondial. Pentru România, republica semiprezidențială este o soluție pur constituțională, postdecembristă ale cărei determinări sociale sau istorice sunt mai puțin evidente.

Este util să prezentăm în linii generale principalele repere ale istoriei formelor de guvernământ ale României. Evoluția formei de guvernământ în România a exprimat întreaga istorie a poporului român, de la formarea Principatelor Unite, Moldova și Țara Românească (1859), până în prezent. În acest sens, vom aminti că potrivit Statutului lui Cuza (1864), puterile publice erau încredințate: „Domnului, unei Adunări Ponderatice și Adunării Elective", „domnia" caracterizând, deci, instituția de șef de stat.

Constituția din anul 1866, Subsecțiunea I, „Despre domn", reglementează monarhia ca formă de guvernământ stabilind ereditatea în linie descendentă directă, legitimitatea cu excluderea copiilor nelegitimi, primogenitura, masculinitatea, cu înlăturarea urmașilor de sex feminin. După proclamarea Regatului (1881), domnul „ia pentru sine și moștenitorii săi, titlul de Rege al României". Monarhia este menținută și de constituțiile din 1923 și 1938.

Forma monarhică a fost înlocuită cu *forma republicană de guvernământ*, prin Legea nr. 363 din 30 decembrie 1947. Republica a fost consacrată prin constituțiile din anii 1948, 1952 și 1965.

După revoluția din decembrie 1989, prin Decretul-lege nr. 2 s-a reafirmat *forma de guvernământ republicată*, iar potrivit legislației, s-a instituit funcția de Președinte al României. Constituția actuală a României, prin articolul 1), stabilește că forma de guvernământ a statului român este republica. Președintele României este ales prin vot universal, direct și liber exprimat, nu este subordonat Parlamentului și este șef al executivului, alături de primul-ministru.

Aceste succinte considerații în plan juridic sunt necesare pentru a permite o scurtă analiză din punct de vedere istoric, dar și prin implicațiile sociale și politice pe care le comportă, a formelor de guvernământ: monarhia constituțională și republica în România, alegând ca repere istorice în mod deosebit constituțiile din 1866 și 1923, Legea nr. 363 din 30 decembrie 1947, precum și actele cu valoare constituțională, inclusiv legile fundamentale care după această dată au consfințit, ca formă de guvernământ, republica.

O astfel de analiză pe criterii nu numai juridice, dar și istorice, sociale și politice, permite o mai bună explicare și fundamentare a principalelor caracteristici ale formei de guvernământ actuale a României, precum și pentru a justifica succintele considerații în legătură cu rolul ce ar trebui să-i fie încredințat șefului de stat într-o societate democratică contemporană bazată pe separația și echilibrul puterilor în stat, pe consacrarea și garantarea drepturilor omului, așa cum se dorește a fi în România.

Trebuie subliniat și faptul că nu există o corespondență biunivocă între conceptele de *formă de guvernământ* iar pe de altă parte, *regim politic*. Istoria demonstrează că au existat și pot exista regimuri politice democratice sau totalitare în toate formele de guvernământ. De precizat că un regim politic totalitar este specific pentru monarhia absolută și aproape neîntâlnit în cazul monarhiei constituționale. În cazul republicii există o tendință a republicilor prezidențiale de a evolua spre regimuri politice totalitare, așa cum se și întâmplă astăzi în multe din țările Americii Latine. Esențial pentru tipul de regim politic existent într-un stat este rolul și atribuțiile șefului de stat, indiferent dacă acesta este monarh sau președinte. În cazul regimurilor politice totalitare sau absolutiste, șeful de stat deține puterea discreționară, iar principiile constituționale, în măsura în care acestea există, sunt fie pur formale, fie nerespectate.

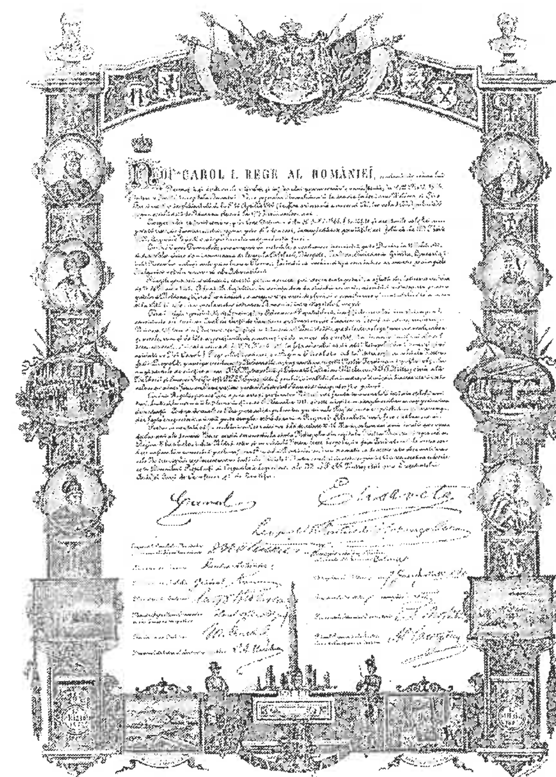
2. Monarhia constituțională în România

Constituția din 1866 a condus la modificarea formei de guvernământ în sensul că România se transforma dintr-o monarhie electivă într-o monarhie ereditară, ceea ce constituia o repunere în drepturi a doleanțelor Adunărilor ad-hoc din 1857 și o ignorare a hotărârilor Convenției de la Paris din 1858. Termenul de „ereditară" și „străină" erau considerate condițiile necesare și suficiente care să evite declanșarea, în viitor, a unor posibile dispute politice și dinastice la succesiunea tronului.

Noua formă de guvernare se fundamenta pe principiul că toate puterile statului emană de la națiune, care nu le poate exercita decât prin „delegațiune", în conformitate cu principiile și regulile precizate în Constituție. Totodată, acest așezământ constituțional se întemeia pe principiul separațiilor puterilor în stat, în sensul că puterea legislativă era exercitată colectiv de către „Domn" și de către „Reprezentanța națională", cea executivă fiind încredințată Domnului, în timp ce puterea judecătorească era exercitată de către curți și tribunale.

Puterile constituționale ale Domnului erau ereditare, specificându-se, totodată, faptul că acesta nu putea exercita alte atribuții decât acelea date prin Constituție. Se introducea, de asemenea, răspunderea ministerială, cu interdicția ca Domnul să poată apăra și exonera de răspundere pe un ministru, prin ordin verbal sau scris.

Pentru tema noastră de cercetare este important a sublinia că într-o societate în care la nivelul deceniului șapte din secolul al XIX-lea, sistemul partidelor politice se afla abia la începutul închegării sale, formal cele două partide ale liberalilor și conservatorilor nefiind încă constituite, monarhul ocupa o poziție importantă în acțiunea de *temperare* a disputelor politice având în practica politică posibilități de intervenție majoră. Este incontestabil că liberalii și conservatorii, deschizând o luptă acerbă pentru putere, au urmărit să și atragă de partea lor instituția monarhului.

Actul proclamării Regatului România

Preconizând o monarhie cu puteri limitate, după modelul englez, liberalii radicali au încercat, fără rezultat, să voteze Constituția înainte de venirea lui Carol I. În ideea limitării puterii Domnului, proiectul de constituție prevedea ca acesta să aibă numai dreptul de „veto suspensiv" în materie legislativă, pe când Constituția a prevăzut „dreptul de veto absolut" al monarhului. Pentru înscrierea în Constituție a acestei importante atribuții Carol I a intervenit personal, fiind sprijinit de conservatori, interesați în întărirea atribuțiilor Domnului, pentru ca prin intermediul instituției monarhice să poată să temporizeze ritmul accelerat al reformelor ce se impuneau pentru modernizarea societății românești.

Deși prerogativele Coroanei au fost mari în vremea lui Carol I (1866-1914), Domnul și apoi Regele (1881), prin mijloacele oferite de Constituție, monarhul a fost elementul moderator și de control al celor trei puteri, chemat să asigure stabilitatea întregului sistem constituțional. Hotărârile acestuia nu au fost singulare în practica politică, șefii partidelor politice și colaboratorii lor apropiați participând la elaborarea lor. Aceștia au devenit fac-

tori hotărâtori în luarea deciziilor guvernamentale.

Este important a releva maniera în care Regele intervenea pentru adoptarea soluțiilor propuse de partidele politice în raport cu nevoile reale ale țării. Deși străin prin naștere de poporul român, Carol I s-a străduit să înțeleagă „pulsul" țării, favorizând cultivarea opiniei publice și acționând pentru deplina libertate a manifestărilor ei, neîngrădind exprimarea liberă a părerilor, mai ales, prin presă. „Mesajul Domnesc" din noiembrie 1866 afirma clar ca fiind condiția principală de stabilitate și de progres „respectul Constituțiunii și stricta exercitare a legilor", iar pentru îndeplinirea acestui scop, guvernul „cere concursul activ al tuturor cetățenilor pentru a stârpi viciile atât de adânc înrădăcinate în administrație și justiție. Numai cu acest preț vom putea ridica prestigiul autorității, vom introduce sincera și leala respectare a instituțiunilor, a libertății, bineînțeles, a legalității și a drepturilor tuturor".

În atenția monarhiei s-au aflat două instituții socotite ca fiind esențiale pentru progresul moral și cultural al țării, respectiv justiția și învățământul. „Mesajul Domnesc" de la începutul anului 1868 releva preocuparea pentru ridicarea justiției, ca ramură a puterii statului, „la gradul de moralitate și demnitate, necesară spre a putea exercita o acțiune salutară asupra societății". Se trasa un program de dezvoltare a instrucțiunii publice cu deosebire a școlilor primare pentru care, a firma Carol I: „cred că sacrificiile ce aduce o țară nu sunt niciodată prea mari, fiindcă se plătesc în urmă cu interese îndoite".

Este bine să subliniem că astfel de priorități politice ar trebui să nu aparțină numai trecutului și să caracterizeze prezentul, din nefericire mult prea neglijat de guvernanți în ceea ce privește cultura și în general educația națională.

Încercarea de a defini forma de autoritate reprezentată de monarhia constituțională prin Legea fundamentală din 1866, ne conduce la constatarea că ea se poate încadra într-unul din cele trei tipuri ideale de autoritate identificate de istoricul și sociologul german Max Weber și anume cel de „autoritate tradițională". Acest tip s-a bazat, în principal, pe convingerea și credința românilor în validitatea conducerii țării de către un rege constituțional creditar și pe competența legitimă a acestuia de a aplica legile în mod echitabil față de toți supușii, fiind echidistant în disputele politicii interne. Practic, pentru români *tradiția* a fost cea care a conferit legitimitate monarhului, fundamentându-se pe o relație *personalizantă* în cadrul căreia ascultarea față de rege a fost principala datorie a indivizilor. La rândul său, monarhul le datorează acestora sprijin și protecție. Prin această relație biunivocă, monarhul Carol I a fost acceptat și respectat de români, mai puțin idolatrizat și iubit, comparativ cu alți monarhi constituționali ai vremii.

Tipul de monarh constituțional instaurat de Carol I pe conceptul de legalitate conferit de Constituția din 1866 s-a completat, în timp, cu cel de *credibilitate* în fața clasei politice românești și a țării. Dezvoltarea sentimentului dinastic a fost rezultatul unor acțiuni deliberate rezultate prin intermediul dezbaterilor parlamentare, a învățământul public, a programelor concrete ale partidelor politice, care au contribuit la integrarea în viața socială a principiilor monarhiei constituționale.

Aplicată pe întreg teritoriul României Mari, Constituția din 1823 consacra principiul separației puterilor considerat a fi un mijloc eficient de asigurare a legalității, recunoscând existența în stat a celor trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească, fiecare dintre ele având titulari separați: reprezentanța națională, regele (guvernul) și organele judecătorești.

Constituția din 1923 dezvoltă modalitățile de exercitare independentă a prerogativelor celor trei puteri. Cu toate acestea, după cum se sublinia și în literatura juridică interbelică, sub imperiul Constituției din 1923 nu exista un echilibru perfect între puteri, întrucât Regele era un organ care reprezenta principiul colaborării puterilor, dar și exercita un control asupra lor; el juca în consecință rolul unei *puteri moderatoare*.

Păstrând multe din prevederile înscrise în Constituția din 1866 referitoare la persoana monarhului, Legea fundamentală din 1923 extinde sensibil atribuțiile constituționale ale Regelui în materie de sancționare și promulgare a legilor, de numire și revocare a miniștrilor, de convocare, prorogare sau dizolvare a Parlamentului. Regele poate elabora regulamente pentru executarea și aplicarea legilor, este șeful puterii armate, are dreptul de a bate monedă, încheie convenții cu statele străine, care trebuiau ratificate de puterea executivă. De asemenea, Regele are dreptul de amnistie în materie politică, precum și dreptul de a grația sau micșora pedepsele penale, dar nu poate suspenda cursul urmăririi sau al judecății și nici nu poate interveni în niciun fel în administrarea justiției. Cu toate că avea asemenea drepturi, Regele nu putea exercita alte atribuții decât „acele date lui prin Constituțiune" (articolul 91).

Este important a sublinia pentru regimul specific monarhiei constituționale existent în perioada respectivă că Legea fundamentală din 1923 a servit drept cadru juridic pentru aplicarea în practică a formulei politice *prin noi înșine*, atât de apreciate în epocă, formulă care, analizată prin prisma consecințelor sale, a avut un rol pozitiv în primul deceniu interbelic, potențând refacerea și dezvoltarea economică, precum și consolidarea poziției externe a țării.

În concluzie, apreciem că funcționarea mecanismului democratic stabilit prin Constituția din 1923 s-a dovedit a fi mai complicată și dificilă de înfăptuit decât în Occident. „Uzanța" constituțională stabilită de Carol I s-a perpetuat și în timpul lui Ferdinand I, Carol al II-lea abuzând, apoi, de drepturile sale constituționale. Deși Constituția adoptase principiul englez (regăsit și în Constituția belgiană din 1831), potrivit căruia *regele domnește, dar nu guvernează*, practica vieții politice a infirmat acest principiu în perioada lui Carol al II-lea care a căutat să domnească și să guverneze.

Analizând poziția monarhiei în practica politică, apreciem că numirea guvernului de către rege, urmată de dizolvarea corpurilor legiuitoare și organizarea de noi alegeri, era, în primul rând, expresia unor înțelegeri realizate de monarh cu delegați ai principalelor partide și numai într-o mică măsură rezultatul unor subiectivisme și veleități personale manifestate în jocul politic al vremii.

3. Republica în perioada postbelică (1947-1989)

Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947 au fost consacrate prin Legea nr. 363 din 30 decembrie 1947. În articolele 1 și 3 este reglementată noua formă de stat. Astfel, se consacră desființarea formei monarhice de guvernământ, instituindu-se ca formă de stat Republica Populară.

În plan istoric, în mod obișnuit, monarhia constituțională ca formă de guvernământ este identificată în România cu existența unui regim politic democratic. Spre deosebire Republica, în perioada interbelică, în intervalul mai sus-amintit, se caracterizează prin existența unui regim politic de tip totalitar cu anularea garanțiilor specifice statului de drept. În general, opțiunea pentru o formă de guvernământ este una politică, dar în același timp se bazează și pe un raționament juridic de natură constituțională.

Istoria a demonstrat că abolirea monarhiei a fost un act de forță care nu a avut nimic de-a face cu un raționament juridic constituțional. Actul de abolire din 1947 a fost rezultatul unei presiuni ultimative din partea Partidului Comunist, sprijinite din afara țării. Din punct de vedere juridic, abdicarea Regelui Mihai I a fost un act neconstituțional întrucât instituția abdicării nu era prevăzută în Constituție, iar Regele nu putea, oricum, să abdice și pentru urmașii săi, cu alte cuvinte, nu putea să extindă consecințele juridice ale actului său de abdicare unor prezumtivi și viitori descendenți legitimi ai acestuia. Este adevărat că Regele Carol al II-lea a abdicat în septembrie 1940, dar a abdicat în favoarea fiului său, moștenitorul legal al tronului.

Urcarea pe tron a lui Carol I a fost rezultatul unui plebiscit. Abolirea monarhiei în decembrie 1947 ar fi trebuit să urmeze aceeași procedură pentru a avea legitimitate constituțională. În realitate, Legea nr. 363/1947 nu folosește termenul de „abolire", ci doar expresia „abdicarea Regelui Mihai I pentru el și urmașii săi".

Potrivit Constituției din 1923, actului abdicării, chiar forțate, ar fi trebuit să-i urmeze declanșarea procedurii prevăzute în articolul 79 din Constituție, referitoare la vacanța tronului. Pentru a se evita însă această posibilitate și pentru a se pregăti terenul abolirii *de facto* a monarhiei, prin Legea nr. 363/1947 s-a abrogat expres Constituția din 1923. Ca atare, problema plebiscitului a căzut de la sine, iar abolirea monarhiei a fost un act politic și nu unul juridic, deoarece nu a avut legitimitatea juridică necesară.

Deși a fost impusă prin forță, republica a intrat însă în conștiința mai multor generații. Este adevărat, Republica Populară și apoi Socialistă au fost asociate pentru mai multe decenii cu un regim politic inițial opresiv și apoi fals sau parțial democratic. Acest lucru nu impietează, în noile condiții politice, ca forma de guvernământ republicană să fie racordată la un regim politic și constituțional specific statului de drept.

4. Constituția din 1991 și forma de guvernământ

Articolul 1, alineat 2 din Constituția României în vigoare, consacră: *Forma de guvernământ a statului român este republica.*

Dispozițiile articolului 152, alineat 1 din Constituție, stabilesc că nu poate forma obiectul revizuirii Legii fundamentale, printre altele, „forma republicană de guvernământ".

Așa cum arătam mai sus, opțiunea legiuitorului constituant pentru republică drept formă de guvernământ este în primul rând politică, opțiune consacrată constituțional și implicit juridic. Se pune problema legitimității unei astfel de opțiuni și a interdicției cuprinse expres în articolul 152, alineat 1 din Constituție, privind revizuirea formei de guvernământ.

Fără a intra în amănunte sau într-o analiză aprofundată, remarcăm faptul că articolul 1, alineat 3 din Constituție arată că România este un stat de drept, democratic și social, constituit în *spiritul tradițiilor democratice ale poporului român*. Istoria a demonstrat că perioada guvernată de constituțiile din 1866 și 1923 este asociată unei forme și structuri democratice a organizării puterilor statului, a funcționării acestora și implicit a formei de guvernământ. Nu același lucru se poate spune și despre perioada postbelică (1947-1989), în care în mod indiscutabil regimul politic a fost unul de tip totalitar, absolutist, asociat cu forma de guvernământ republică. Raționamentul juridic constituțional duce la concluzia că tradițiile democratice ale poporului român nu sunt de natură a legitima forma de guvernământ republicană. Desigur, acesta este un raționament juridic departe de a avea un caracter determinant în a legitima o formă de guvernământ sau alta. Trebuie reamintit faptul că republica este o formă de guvernământ compatibilă cu statul de drept și în general cu toate valorile democratice pe care le implică societatea contemporană.

Totuși, modul de exercitare în concret a puterii statale în perioada postdecembristă demonstrează în mod neechivoc tendința autorităților executive centrale cu deosebire la nivelul Șefului de stat și al Guvernului de a interpreta discreționar și tendențios dispozițiile constituționale și de a desfășura o activitate decizională de natură politică în sensul denaturării instituțiilor democratice, chiar a nerespectării separației și echilibrului puterilor în stat, cu tendința clară de concentrare a deciziei politice și juridice la nivelul celor două instituții mai sus-amintite. Consecința unei astfel de guvernări a dus la crearea unor dezechilibre sociale și economice importante și chiar instituționale și mai grav, la desconsiderarea unor valori și drepturi fundamentale esențiale consacrate constituțional, în mod deosebit a caracterului social al statului.

O astfel de realitate socială, economică și politică, conduce inevitabil la reflecții în legătură cu viabilitatea actualului sistem de organizare politică a statului bazat pe *republica semi-prezidențială*.

În legătură cu legitimitatea dispozițiilor constituționale care interzic revizuirea Legii fundamentale sub aspectul unor valori sau realități consacrate este necesară o analiză amănunțită. În acest studiu redăm ideile ilustrului profesor Tudor Drăganu, care referitor la acest aspect, sublinia: „...în momentul de față realitatea legislativă este concretizată de textele Pactelor drepturilor omului din

1966, care recunosc popoarelor dreptul de a-şi stabili liber statutul lor politic. Este evident însă că acest drept nu poate fi răpit de generaţiile de azi generaţiilor viitoare. Pe de altă parte, realitatea politică demonstrează că interdicţiile de revizuire a unor texte ale constituţiei nu au putut împiedica modificarea acestora atunci când concepţiile colectivităţilor sociale au suferit vădite schimbări".

5. Posibile soluţii

Unul dintre întemeietorii doctrinei liberale, Benjamin Constant, sublinia necesitatea ca şeful statului să aibă un rol politic neutru, să nu fie implicat în acte de guvernare şi să exercite efectiv medierea între puterile statului. La data când autorul a scris celebra lucrare „Despre libertate la antici şi la moderni", acesta îşi exprima adeziunea faţă de forma de guvernământ monarhic constituţională, deoarece monarhul putea îndeplini rolul constituţional pe care Benjamin Constant îl preconiza. Redăm pentru acurateţea argumentării câteva din ideile celebrului profesor: „Puterea executivă, cea legislativă şi cea judecătorească sunt trei resorturi care trebuie să coopereze, fiecare în domeniul său, la mişcarea generală: dar când aceste resorturi stricate se încurcă între ele, se ciocnesc şi se împiedică unul pe altul, e necesară o forţă care să le pună la locul lor. Forţa aceasta nu se poate afla în vreunul dintre resorturi, căci i-ar servi la distrugerea celorlalte. Ea trebuie să se afle în afara lor, să fie oarecum neutră, pentru ca acţiunea să se exercite neapărat pretutindeni unde e nevoie ca ea să se exercite şi pentru ca ea să fie protectoare, separatoare, fără a fi ostilă. Monarhia constituţională creează această putere neutră în persoana şefului statului. Adevăratul interes al acestui şef nu e deloc acela ca una dintre puteri să o răstoarne pe cealaltă, ci ca ele să se sprijine una pe alta, să se înţeleagă şi să acţioneze de comun acord".

Acelaşi subtil autor remarca în context că: „Desigur, cum oamenii nu-şi urmăresc întotdeauna interesele evidente, trebuie luată această precauţie ca şeful statului să nu poată acţiona în locul celorlalte puteri. În aceasta constă diferenţa între un regim politic absolutist şi unul constituţional".

Referindu-se la modul în care constituţiile contemporane lui reglementau exercitarea puterii statale, Benjamin Constant remarca: „Un viciu al aproape tuturor acestor constituţii a fost că nu au creat o putere neutră, ci au plasat suma totală de autoritate cu care trebuie investită într-una din puterile active. Când această sumă de autoritate s-a aflat concentrată în puterea legislativă, legea care nu trebuia să se extindă decât asupra unor obiecte determinate, a cuprins totul. Au apărut arbitrariul şi tirania fără margini ... când aceeaşi sumă de autoritate s-a aflat concentrată în puterea executivă, a apărut despotismul."

Este bine să reflectăm la aceste adevăruri care în opinia noastră sunt de mare actualitate. Realităţile constituţionale, politice şi sociale ale majorităţii statelor europene demonstrează preocuparea atât în plan legislativ, cât şi politic de a crea astfel de mecanisme de realizare a puterii care să permită o bună funcţionare a instituţiilor statale în contextul exigenţelor principiului separaţiei şi echilibrului puterilor în stat. În acest context, rolul şefului de stat, indiferent că este monarh sau preşedinte, este acela de a realiza idealul politic şi constituţional la care se referea Benjamin Constant, adică acela de modelator între instituţiile statale, între stat şi societate, de garant al libertăţilor fundamentale şi ale constituţiei. Îndeplinirea unui astfel de rol esenţial într-un stat de drept modern şi democratic este posibilă numai în situaţia în care şeful statului, indiferent de forma de guvernământ, nu este implicat în mod activ în viaţa politică, sau, mai concret, nu exercită acte de guvernare care să implice în mod inevitabil o poziţie partizană în favoarea unuia sau altuia dintre actorii politici, sociali sau economici.

În consecinţă, apreciem că esenţa problemei pentru un stat de drept democratic şi social nu se referă atât la forma de guvernământ pe care o adoptă, cât mai ales la rolul şi atribuţiile şefului de stat în contextul instituţional existent, indiferent de consacrarea republicii sau monarhiei ca formă de guvernământ. Important este ca atribuţiile consacrate constituţional şefului de stat să nu permită acestuia o intervenţie activă în viaţa politică a statului de pe poziţii partizane, aşa cum se întâmplă în cazul României care în prezent este unica ţară din Europa ce are un sistem constituţional semiprezidenţial constituit nu pe baza unor tradiţii sau necesităţi politice, aşa cum este cazul Franţei, ci, în urma voinţei politice a legiuitorului constituant din 1991, voinţa politică dovedindu-se a nu fi bine fundamentată pe realităţile sociale şi pe tradiţiile democratice ale statului român.

Având în vedere exemplul deosebit de edificator al majorităţii statelor europene, atât cele care au ca formă de guvernământ monarhia constituţională, cât şi cele republicane, considerăm că o viitoare revizuire de esenţă a Constituţiei ar trebui să ducă nu neapărat la schimbarea formei de guvernământ, ci la o reconsiderare de ansamblu a rolului şi atribuţiilor şefului de stat. Există suficient de multe argumente pentru a opta în vederea organizării şi structurării puterii statale pentru un sistem constituţional de tip parlamentar în care şeful statului să fie ales de către parlament, să răspundă în faţa acestui for iar rolul său să fie cu deosebire acela de moderator şi mediator de garant al drepturilor şi libertăţilor fundamentale, în general al valorilor constituţionale specifice statului de drept, fără nicio atribuţie care să însemne implicarea activă în activitatea de guvernare.

BIBLIOGRAFIE

Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept Constituţional şi Instituţii Politice*, Editura All Beck, Bucureşti, 2003 ;

Angela Banciu, *Istoria Constituţională a României. Deziderate Naţionale şi Realităţi Sociale*, Editura Lumina Lex Bucureşti, 2001;

Tudor Drăganu, *Tratat Elementar de Drept Constituţional*, Editura Lumina Lex Bucureşti, 2001;

Cristian Ionescu, *Regimul Politic în România*, Editura All Beck, Bucureşti, 2002;

Benjamin Constant, *Despre Libertate. La Antici şi la Moderni*, Editura Institutul European, Iaşi, 1996.

Monarhia şi particularităţile sale

Narcis-Viorel DANCIU

Nu se domneşte asupra unui popor pentru sine, ci pentru acel popor. În aceasta constă onestitatea unui rege. Regele Ferdinand I.

Dacă regele este primul judecător, primul general, primul financiar el nu este decât primul servitor al statului. Frederic al II-lea cel Mare.

Pentru caracterizarea unui stat este necesar să se cunoască forma statului, care presupune forma de guvernământ, structura de stat şi regimul politic.

Forma de guvernământ poate fi definită ca modalitatea de constituire a organelor supreme ale statului (în principal şeful statului), care sunt determinate de anumite condiţii specifice)[1]. Cele mai obişnuite forme de guvernământ sunt monarhia şi republica.

Monarhia este forma de guvernământ în care şeful statului este un monarh (rege, principe). În statele care au această formă de guvernământ, funcţia de şef al statului este ereditară sau desemnarea acestuia se face conform unei proceduri prevăzute fie în legile fundamentale, fie în regulile cutumiare ale statelor respective.

Monarhia este cea mai veche formă de guvernământ cunoscută în istorie. În timp, ca a evoluat, trăsăturile sale au suferit modificări, deşi în esenţă ea a rămas neschimbată[2]. Din acest motiv putem vorbi de o varietate a acestei forme de guvernământ: monarhia absolută, monarhia limitată, monarhia parlamentară dualistă şi monarhia parlamentară contemporană.

Monarhia absolută se caracterizează prin faptul că monarhul avea puteri discreţionare. A fost practicată până în perioada contemporană. La începutul secolului XX existau în Europa două imperii absolute: Imperiul Rus şi Imperiul Otoman[3].

Franţa a cunoscut odată cu centralizarea statală un regim de monarhie absolută exprimată în expresii precum „L'état c'est moi" sau „Aprés moi le deluge". Aceste maxime înfăţişau întreaga viziune a monarhiei absolute despre personificarea puterii statului în persoana regelui şi despre paseismul concepţiei politice care călăuzea monarhia franceză[4]. În pofida luărilor de atitudine ale unor gânditori, care atrăgeau atenţia monarhiei asupra necesităţii de se reorienta în conformitate cu realităţile sociale şi economice, monarhia intra tot mai des în conflict cu aceste realităţi, promovând, totodată, un sistem juridic care se caracteriza prin abuzuri şi încălcarea oricăror libertăţi cetăţeneşti. Ideile iluministe nu aveau însă să rămână fără ecou. Jean-Jeacques Rousseau declara cu privire la această situaţie: „A renunţa la libertatea ta înseamnă a renunţa la calitatea ta de om, la drepturile umane, la chiar datoriile tale"[5].

Monarhia limitată, cunoscută şi sub numele de monarhie constituţională, se caracterizează prin faptul că legea fundamentală limitează puterea monarhului, care cedează o parte a acesteia legislativului. Totuşi, competenţele legislativului sunt destul de limitate. Monarhia constituţională a fost caracterizată de doctrină drept o monarhie absolută. Aceasta apare ca o formă impusă de burghezie pentru a limita puterea absolută a regelui. Limitarea puterii monarhului începe în Anglia, în 1215, cu edictarea Magnei Carte. Acest document este considerat în mod tradiţional principala declaraţie a drepturilor şi libertăţilor englezilor, însă drepturile stipulate în Magna Charta nu erau valabile pentru întreaga populaţie, ci doar pentru nobili. Totuşi, Carta prevedea faptul că regalitatea trebuia să acţioneze cu consimţământul comunităţii[6]. După alegerea lui Wilhelm al III-lea de Orania, se aduc unele limitări monarhiei prin împuterniciri acordate Parlamentului. În Franţa, monarhia limitată a fost introdusă în perioada restauraţiei, prin Carta din 1814. În anii următori a fost introdusă şi în statele germane[7].

Monarhia parlamentară dualistă este forma de guvernământ în care puterea monarhului şi a legislativului sunt aproximativ egale. Este caracteristică perioadei de consolidare a burgheziei care urmărea limitarea aristocraţiei funciare la conducerea statului, fără a renunţa definitiv la o colaborare cu aceasta[8].

Monarhia contemporană se caracterizează prin reducerea drastică a atribuţiilor, fapt ce conduce la transformarea monarhiei într-o formă de guvernământ simbolică.

În sistemul britanic, monarhia are un important rol reprezentativ. Deşi atribuţiile monarhului sunt limitate, el exercită totuşi unele prerogative în cadrul unui anumit mecanism politic, care face din Marea Britanie o ţară parlamentară prin excelenţă[9]. La origine, ocuparea tronului britanic decurgea din afirmarea unor virtuţi militare, pentru ca apoi să se introducă o monarhie ereditară. Prerogativele monarhului au cunoscut o importantă involuţie, ele descrescând pe măsură ce atribuţiile parlamentului au crescut.

În sistemul britanic se face o distincţie între conceptul de „coroană" şi „monarhie" propriu-zisă. „Coroana" este privită ca un concept juridic impersonal. Aşa cum se exprimă S.B. Chrimes, „regele este prin drept, ca şi prin natură, mai curând un om muritor". Dar Coroana a devenit impersonală, nemuritoare, un simbol al unităţii finale şi al continuităţii scopurilor guvernării[10]. Monarhul nu va putea fi tras la răspundere pentru exerciţiul funcţiei sale, din moment ce miniştrii Coroanei sunt responsabili. Monarhul dispune de o serie de prerogative ca, de exemplu, numirea primului-ministru. În prezent, această prerogativă este limitată, prin faptul că dacă un partid obţine majoritatea voturilor, liderul său recunoscut în Camera Comunelor devine automat prim-ministru, iar dacă guvernul este înfrânt, monarhul trebuie să-l desemneze ca şef al guvernului pe liderul opoziţiei[11]. Tot cu privire la guvern, monarhul poate numi miniştrii, deşi această numire nu este hotărâtoare, poate demite guvernul prin demiterea primului-ministru, principiul responsabilităţii colective solicitând în asemenea situaţii ca toţi miniştrii să demisioneze în mod solidar. Un astfel de caz a avut loc în anul 1834.

Monarhul poate să dizolve Parlamentul, dar această măsură nu se poate efectua fără acordul Consiliului privat, condus de lordul prezident, care îşi asumă responsabilitatea printr-o proclamaţie. Alte modalităţi prin care monarhia îşi manifestă influenţa în viaţa politică sunt: exercitarea drep-

tului de veto și grațierile. Monarhul unește întreaga națiune. Ca șef al Commonwealth-ului, acesta întărește legăturile cu celelalte popoare care fac parte din comunitatea britanică de popoare. Acesta este un simbol mai personificat și mai atrăgător al unității naționale decât vagul concept de stat, drapelul sau chiar un președinte[12].

În spațiul românesc, evoluția formei de guvernământ a urmat întreaga evoluție istorică, de la primul stat, care a existat la daci, în prima jumătate a secolului I î.Hr. și până în prezent. Forma de guvernământ în sclavagismul dac a cuprins două etape: monarhia dacică, din prima jumătate a secolului I î.Hr. și până în 106 și monarhia romană de la 106 la 272 d.Hr.[13]. Monarhia romană prezintă caracterele monarhiei limitate, guvernatorul împărțind puterea cu Adunarea provinciei (care era formată din cetățenii bogați ai provinciei) și conducătorul armatei.

După părăsirea Daciei, evoluția formei de guvernământ a cunoscut trei etape: domnia, monarhia și republica.

Domnia a fost o formă specifică țării noastre, și a existat începând cu secolul X și a cunoscut mai multe etape: domnia feudală, domnia centralizată și domnia absolută.

În Constituția din 1866 era reglementată domnia ca formă de guvernământ, stabilindu-se ereditatea în linie descendentă directă, primogenitura, cu excluderea copiilor nelegitimi și a urmașilor de sex feminin. Anterior Constituției de la 1866, în paralel cu sistemul ereditar, a existat și principiul alegerii celor cu sarcini de conducere. Acest principiu era practicat în obștea sătească încă de pe vremea dacilor și a continuat să fie practicat și după cucerirea Daciei și apoi după retragerea aureliană, deoarece el corespundea cel mai mult cu democratismul obștii[14]. Mai târziu, în epoca domniilor fanariote, șeful statului era numit pe o perioadă de 7 ani, iar după adoptarea și aplicarea Regulamentelor Organice, domnia a devenit eligibilă, viageră și aristocratică[15].

Potrivit Constituției de la 1866, România (prima oară numită astfel) este un regat constituțional și ereditar, care-l are în Domn pe șeful statului[16]. Potrivit legii fundamentale, atribuțiile domnului erau următoarele: sancționa și promulga legile, numea și revoca miniștrii, numea și confirma toate funcțiile publice, exercita funcția de șef al puterii armate, conferea grade militare și decorații, emitea moneda națională, încheia cu alte state „convențiuni necesare pentru comerț, navigațiune și alte asemenea"[17]. Tratatele trebuiau să fie aprobate de Parlament pentru a putea produce efecte juridice. Deși puterea judecătorească este încredințată instanțelor judecătorești, toate hotărârile sunt executate în numele Domnului[18]. Domnul beneficia, de asemenea, de drept de veto, adică putea să refuze aplicarea legilor votate de Corpurile legiuitoare și să hotărască dizolvarea acestora[19].

Cu toate acestea, legea fundamentală prevedea și anumite limitări cu privire la exercitarea atribuțiilor de către domn. Astfel, domnul nu avea voie să suspende cursul urmăririi penale sau al judecății, să intervină în administrarea justiției, să înființeze funcții publice fără adoptarea unei legi speciale în acest scop, să suspende aplicarea legilor, să scutească pe cineva de a i se aplica o prevedere legală, să încheie tratate în afara celor necesare pentru comerț și navigație[20]. Tot Constituția interzicea membrilor familiei regale de a fi membri ai Guvernului.

Moștenitorul tronului devenea major la vârsta de 18 ani și beneficia de drept de vot începând cu vârsta de 26 de ani.

Constituția de la 1923 reia principiul conform căruia „Regele domnește, dar nu guvernează"[21].

Monarhia românească a durat până în anul 1947, când Regele Mihai I a fost forțat să abdice. În urma Decretului 363 din 30 decembrie, monarhia a fost abolită, România instituind ca formă de guvernământ republica populară.

Monarhia este cea mai veche formă de guvernământ cunoscută în istorie. Pe durata existenței sale, aceasta a atras numeroși opozanți care susțineau o altă formă de guvernământ: republica. „Republicii i se opune despoția, adică domnia voinței celei private a dominatorilor sau persoanei celei mistice a guvernului, care se consideră ca *separat de popor*. Esența republicii e dominațiunea voinței generale celei adevărate. E tiranie când monarhul a tras la sine dominațiunea în contra dreptului sau în contra dreptului. (...) . Conceptul despoției se poate aplica și democrației atunci când organul democrației e corupt, atunci când majoritatea votanților poate să-si scoată la iveală voința privată în contra voinței generale celei adevărate"[22].

NOTE

[1] Gheorghe Iancu, *Drept constituțional și instituții politic*, ed. a V-a revizuită și completată, Editura Lumina Lex, București, 2007, pag. 255.
[2] *Idem.*
[3] Ichil Benditer, Ioan Muraru, *Drept constituțional*, Editura didactică și pedagogică, București, 1982, pag. 66.
[4] Victor Duculescu, Constanța Călinoiu, Georgeta Duculescu, *Drept constituțional comparat*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Volumul I, Editura Lumina Lex, București, 1999, pag. 189.
[5] *Idem.*
[6] Arborele lumii, Secțiunea Istorie Universală ,Anglia-regalitate și comunitate (28), pag. 83.
[7] Ichil Benditer,Ioan Muraru, *op.cit,* pag. 67.
[8] *Idem.*
[9] Victor Duculescu, Constanța Călinoiu, Georgeta Duculescu, *op.cit.*, pag. 345.
[10] Victor Duculescu, Constanța Călinoiu, Georgeta Duculescu, *op.cit.*, pag. 346.
[11] *Idem.*
[12] *Idem.*
[13] Gheorghe Iancu, *op.cit.*, pag. 256.
[14] Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Universul Juridic,București, 2006, pag. 81.
[15] Gheorghe Iancu, *op. cit.*, pag. 257. A se vedea și Tudor Drăgan, *Drept constituțional*, Editura didactică și pedagogică, București, 1972, pag. 138.
[16] Mihai Manea, Bogdan Teodorescu, *Istoria românilor de la 1821 până la 1989*, Editura didactică și pedagogică, București, 1995, pag. 113.
[17] Cristian Ionescu, *Monarhia românească. Destinul unei idei.*, Revista de drept public, Editura C.H. Beck, București, 2008, pag. 4. Tot cu privire la atribuții, a se vedea și Gheorghe Cronț, Vladimir Hanga, Alexandru Herlea, *Istoria dreptului românesc*, Editura Academiei, București, 1980. pag. 250-257.
[18] Mihai Manea, Bogdan Teodorescu, *op. cit.*, pag. 113.
[19] Elisabeta Hurezeanu, Maria Totu, Gheorghe Smarandache, *Istoria modernă a României, Manual pentru clasa a IX-a*, Editura Didactică și pedagogică, București 1982, pag. 83.
[20] Cristian Ionescu, *op.cit.*, pag. 5.
[21] Valentin Hosu-Longin, *Monarhia românească*, Editura Litera, București, 1994, pag. 86.
[22] Simion Bărnuțiu, Drept natural, Iași 1870 (Fragment). Institutul de studii istorice și social politice de pe lângă C.C al P.C.R., pag. 109-110.

România între monarhie și republică

dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Una dintre preocupările majore ale elitei politice românești din secolul al XIX-lea a reprezentat-o obținerea independenței, suzeranitatea otomană, chiar în forma sa diminuată în care se exercita, fiind percepută ca un anacronism, în condițiile afirmării din ce în ce mai pregnante a principiilor de egalitate și libertate, introduse în gândirea politică de filosofii iluminiști ai secolului al XVIII-lea. Forma de guvernământ pe care viitorul stat modern România trebuia să o adopte a fost tratată ca o problemă adiacentă, subsumată ideii de libertate și unitate statală.

Tradiția statală românească, precum și modelele europene din secolul al XIX-lea, înclinau către monarhie. Ideea de republică fusese introdusă în discursul politic al secolului al XVIII-lea iluminist de către J.J. Rousseau și fusese adoptată în practica guvernării de către tânărul stat de peste Ocean pe baza constituției din 1787. De asemenea, în timpul revoluției franceze izbucnite în 1789 se experimentase și republica, proclamată oficial la 21 septembrie 1792, după ce regele Ludovic al XVI-lea de Bourbon fusese executat ca trădător. Republica franceză însă nu a fost viabilă în secolul iluminist, degenerând treptat către o conducere autoritară, a iacobinilor, iar statul francez ajungea, pentru a doua oară în istoria sa[1], la 2 decembrie 1804, la imperiu, de data aceasta sub conducerea lui Napoleon Bonaparte.

În proiectele statale propuse de boierimea română de la începutul secolului al XIX-lea, în memoriile pe care aceasta le adresa Marilor Puteri europene, în contextul „problemei orientale", se regăsea tot ideea de monarhie, dar apăruse, ca o influență iluministă și aceea a unei „republici aristodimocraticești".

România modernă se va realiza ca stat pe baza programului pașoptist, unde tot monarhia prima. Programul revoluționarilor munteni se apropia de ideea de republică, prin inserarea ideii ca domnul să fie ales din toate straturile societății. Ideea de eligibilitate, precum și lărgirea straturilor sociale din care putea fi selectat conducătorul românilor, sunt cele mai radicale propuneri care însă nu se pot traduce în practică în acele condiții istorice.

Proiectul politic pașoptist, după cum se știe, prevedea realizarea a trei principii fundamentale: unitatea, independența și modernizarea tuturor structurilor românești. Acest proiect se va înfăptui, etapă cu etapă, începând cu 24 Ianuarie 1859 și până la 1 Decembrie 1918.

În ceea ce privește forma statală, românii, dorind realizarea desprinderii de Imperiul Otoman, în rezoluțiile adunărilor ad-hoc din 1857, au propus monarhia, dar cu un monarh ales din afara țării, din rândul marilor familii domnitoare ale Europei, care trebuia să-i conducă spre independență. Concertul european, întrunit la Paris după Războiul Crimeei (1853-1856), a decis ca cele două Principate românești dunărene să intre sub garanția colectivă a celor șapte Mari Puteri. În calitate de puteri garante, în Conferința de la Paris din 1858[2], acestea nu au ținut cont de propunerile din 1857 făcute în adunările ad-hoc și au decis ca Moldova și Țara Românească să fie conduse, fiecare, de către un domn pământean, deci nu străin.

Elita politică românească de la jumătatea secolului al XIX-lea a știut însă să îmbine arta compromisului temporar cu politica „faptului împlinit", acceptând în ianuarie 1859 un domn român, „un om nou, la vremi noi", după cum se exprima marele gânditor și om politic Mihail Kogălniceanu, pentru ca, peste șapte ani, în 1866, să obțină detronarea principelui român spre a aduce pe tron un principe străin, așa cum se specificase în 1857.

Așadar, România modernă s-a clădit ca și o monarhie, legitimată prin constituția din 1/13 iulie 1866. Modelul de stat propus în 1866 se apropia de cel belgian, pentru că România se dorea o „Belgie a Orientului", adică un stat neutru, modern, la gurile Dunării, la întretăierea intereselor Marilor Puteri în această zonă, aflat sub garanția Europei. Constituția din 1866 avea ca izvoare însă principiile Revoluției franceze din 1789, dar și ideile revoluționarilor pașoptiști din spațiul românesc, încercându-se un echilibru între tradiția politică românească și influențele moderne europene.

Monarhia a fost forma de stat a României până la 30 decembrie 1947, din 10 mai 1866, răstimp în care țara noastră a fost condusă de patru regi și a cunoscut și o perioadă de regență, de trei ani (1927-1930), experimentând monarhia constituțională[3], dar și monarhia de tip autoritar[4]. Această formă de stat este legitimată de tradiția politică românească, precum și de voința reprezentanților românilor exprimată în cadrul acelor adunări cu rol consultativ din 1857. Funcțiile și rolul monarhului în viața politică românească au fost fixate prin cele trei constituții din 1866, 1923 și 1938, înregistrându-se schimbări, mai mici sau mai mari, ale subtilului echilibru existent între cele trei pârghii ale puterii politice: executivă, legislativă și judecătorească. Analiza vieții politice din perioada monarhică demonstrează că acest echilibru a fost foarte sensibil la raporturile de forțe existente pe plan intern, la personalitățile celor care îndeplineau un rol politic la un moment istoric dat, dar și că nu au putut rămâne în afara curentelor politice europene sau mondiale, manifestate mai ales la jumătatea secolului al XX-lea. De asemenea, o astfel de analiză relevă și un echilibru politic, o perioadă de stabilitate atâta vreme cât monarhul a fost un arbitru al vieții politice, monitorizând „actorii" vieții politice și sancționând, după caz, pe cei care încălcau regulile „jocului"politic.

Trecerea la regimul republican în România s-a făcut brusc, prin abdicarea silită a regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, iar „legitimarea" republicii s-a făcut prin constituția din 13 aprilie 1948. În 1947, forma republicană nu a fost o decizie a poporului român. După cum se știe, după Al Doilea Război Mondial, România a avut statut de

stat învins, „satelit" al Germaniei hitleriste şi a intrat în sfera de influenţă a URSS, deciziile politice interne şi externe nemaifiind luate la Bucureşti, ci la Moscova. Acelaşi model republican, creat de „marele frate" de la Răsărit, a fost impus în toate „ţările surori socialiste". Înlăturarea „modelului" socialist în 1989 nu a adus după sine şi schimbarea formei de guvernământ în nicio ţară fostă comunistă, regimul republican conservându-se în diferite forme: semiprezidenţial, prezidenţial, constituţional, parlamentar etc. Astăzi, în Europa, din cele 45 de state, doar opt sunt monarhii, mai ales în partea de nord a continentului. Să însemne acest lucru că monarhia şi-a îndeplinit rolul într-o anumită etapă istorică şi că astăzi este timpul republicii?

Consider că problema alegerii formei de guvernare a unei ţări între monarhie şi republică este una falsă la ora actuală. Ar trebui să primeze problema caracterului regimului politic dintr-o ţară, respectiv măsura în care sunt respectate principiile liberalismului şi identificarea şi, mai ales, stoparea alunecării pe panta autoritarismului, indiferent ce formă îmbracă acesta.

NOTE

[1] Primul imperiu fusese proclamat la 25 decembrie 800 de către Carol cel Mare, imperiu cunoscut în istorie drept carolingian.

[2] Convenţia de la Paris, adoptată la 7/19 august 1858, în urma conferinţei Puterilor garante de la Paris, a îndeplinit rolul de Lege fundamentală pentru Principate, până în 1864, când a fost înlocuită de Statutul Dezvoltător al Convenţiei de la Paris.

[3] Carol I (1866-1914), Ferdinand I (1914-1927), precum şi Carol între 1930 şi 1936 au respectat principiile monarhiei constituţionale.

[4] Regele Carol II a instaurat la 10 februarie 1938 monarhia autoritară, menţinută până la 6 septembrie 1940.

Regalitatea în România (1881-1947)

ing. Aurelian R. ROMAN

Evenimentele din anul 1859, interne (dorinţa de unire a cercurilor intelectuale progresiste din Moldova şi Ţara Românească) şi externe (acordul Marilor Puteri europene şi o situaţie internaţională favorabilă cauzei) au făcut posibilă unirea cele două Principate Române, sub un singur domnitor, Alexandru Ioan CUZA (1859-1866). Consolidarea Unirii s-a făcut prin obţinerea acordului Marilor Puteri de a aduce pe tronul Principatelor, care erau la acea dată sub suzeranitatea Porţii Otomane, nefiind independente, un principe străin care să aparţină unei case princiare din vestul Europei. Astfel, în aprilie 1866, după explorarea mai multor variante posibile, soseşte în Principatele Române prinţul Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen care va fi proclamat Domnitor al celor două Principate Române unite, la 10 mai 1866, sub numele de CAROL.

Pe data de 29 iunie 1866, sub noul Domn, se adoptă prima constituţie modernă a Principatelor, lege fundamentală, învestită cu o forţă juridică superioară celorlalte legi, care cuprindea principiile esenţiale ale organizării statului, stabilea drepturile şi datoriile principale ale cetăţenilor, sistemul electoral, organizarea organelor supreme şi locale etc., reflectând astfel stadiul de dezvoltare socială, economică şi politică. Aceasta era inspirată din constituţia Belgiei, de la 1831, de factură liberală – Constituţia stabilea ca formă de organizare pentru Principate monarhia constituţională, prevedea separarea puterilor în stat şi instaura un stat de drept.

Următorul pas important a fost obţinerea independenţei de stat prin ieşirea de sub suzeranitatea otomană, fapt care s-a produs în 1877, după războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, unde armata română sub comanda principelui Carol obţine victorii militare strălucite.

După obţinerea independenţei, pe 15 martie în anul 1881, la modificarea constituţiei, România se declară regat. Principele Carol devine rege, pe 10 mai 1881, sub numele de CAROL I, punând bazele casei regale române, şi având cea mai lungă domnie a unui suveran român, cu durata de 48 ani şi 140 de zile, fiind totodată şi cel mai moral şi respectat dintre regii României.

Primii ani după obţinerea independenţei au fost, pe plan internaţional, o experienţă dură pentru România. Bucureştiul era convins că doar aderarea la un sistem de alianţe poate să promoveze interesele sale de politică externă şi să ofere protecţie populaţiei româneşti, aflate sub stăpânire străină, împotriva periculoaselor presiuni din afară, iar modul cum a fost tratată România în problema Dunării dovedise necesitatea unei asemenea soluţii[1].

Oamenii de stat români s-au orientat către Germania, dată fiind puterea ei militară şi economia dinamică. Piaţa financiară germană devine o sursă importantă de împrumuturi pentru România. Sprijinul lui Carol I în favoarea unei alianţe cu Germania cântăreşte mult, regele fiind convins că o alianţă putea îmbunătăţi poziţia internaţională a României şi rolul ei în zonă. O alianţă cu Germania nu putea fi concepută decât prin acceptarea situaţiei create de alianţa austro-ungară din 1879, iar apropierea de Germania însemna, în acelaşi timp, şi o apropiere de Austro-Ungaria[2].

Alianţa cu Puterile Centrale formează, timp de trei generaţii, direcţia politicii externe a României, însă eficienţa acordului din 1883 este diminuată de caracterul său secret,

cerută de cancelarul Bismarck, care nu voia angajarea unei alianţe deschise contra Rusiei chiar la graniţa ei[3]. Liniştea externă obţinută este folosită de rege pentru a consolida statul, deşi pe plan intern au existat şi numeroase greve asociate cu dezvoltarea capitalismului românesc, scandaluri de corupţie şi câteva răscoale ţărăneşti în anii 1888, 1900 şi 1907, evenimente care au afectat imaginea monarhiei române. Anexarea Cadrilaterului, în anul 1913, în timpul celui de-Al Doilea Război Balcanic, creşte din nou popularitatea monarhiei române, dar plasarea regelui Carol pe o poziţie de sprijin a Germaniei după izbucnirea Primului Război Mondial intră în contradicţie cu majoritatea guvernului şi a opiniei publice, regele trebuind să păstreze România în neutralitate. La 27 septembrie 1914, regele Carol I se stinge din viaţă, fiind înmormântat în biserica mănăstirii Curtea de Argeş.

La tronul României va urma Ferdinand Viktor Albert Meinrad von Hohenzollern-Sigmaringen, nepot de frate al lui Carol I, ce va domni sub numele de FERDINAND I. Acesta menţine ţara în neutralitate până pe 14 august 1916, când România intră în război de partea Antantei şi împotriva Puterilor Centrale. Războiul a fost lung şi dificil pentru români care au plătit un preţ enorm, dar Ziua Armistiţiului din 11 noiembrie 1918 găseşte România în tabăra câştigătoare. Urmare a păcii de la sfârşitul războiului, se consfinţeşte naşterea în 1918 a României Mari prin alipirea Bucovinei, Basarabiei, Banatului şi Transilvaniei la statul român iar regele Ferdinand I va fi încoronat ca rege al României Mari la Alba Iulia pe 1922 alături de soţia sa, regina Maria, o mare luptătoare pentru cauza românilor. În perioada ce a urmat, a avut loc o activitate asiduă de consolidare a statului român prin reforme agrare, monetare, legislative (s-a modificat în 1923 Constituţia), etc., care au afirmat România pe plan european. Regele Ferdinand moare în 1927, numind ca succesor pe nepotul său,

CAROL I (1866-1914)

FERDINAND I (1914-1927)

CAROL II (1930-1940)

MIHAI I (1927-1930; 1940-1947)

principele Mihai, ce va domni prima oară ca rege sub numele de MIHAI I, între anii 1927-1930, sub regenţă.

Acesta va fi înlocuit la tron, în anul 1930, cu sprijinul oamenilor politici români, de tatăl său, principele Carol. De menţionat că aceşti ultimi doi regi ai României, Carol II şi Mihai I, au fost născuţi, crescuţi şi educaţi în România.

Domnia regelui CAROL II a coincis cu marea criză mondială din 1929-1933, ascensiunea nazismului în Germania, mişcarea naţionalistă şi antisemită a lui Corneliu Zelea Codreanu, dezvoltarea mişcării comuniste, redesemnarea frontierelor europene şi izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, pactul germano-sovietic Ribbentrop-Molotov din 1939 care va avea consecinţe nefaste asupra României. Totuşi, din punct de vedere economic şi cultural, ţara a evoluat mult în această perioadă, dar faptul că sub regimul său de dictatură personală, instaurat după interzicerea partidelor politice şi inventarea partidului regal Frontul Renaşterii Naţionale, în 1938, concomitent cu suspendarea constituţiei şi înlocuirea ei cu o alta total nedemocratică şi din cauză că s-au cedat teritorii româneşti fără luptă, a dus la scăderea popularităţii regelui şi în final la abdicarea acestuia.

După abdicarea tatălui său, MIHAI I este reinscăunat rege în cea de-a doua domnie, dar rolul său de şef al statului va fi mult redus de generalul Ion Antonescu, care va prelua funcţia de conducător al statului pe toată perioada premergătoare şi din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial până la 23 august 1944, când acesta este arestat. În perioada următoare, deşi războiul se încheie, în ţară va fi prezentă Armata Roşie care va asigura, cu acordul aliaţilor anglo-americani, venirea la putere a unui guvern prosovietic, care în final va forţa şi obţine abdicarea tânărului rege în decembrie 1947, precum şi instaurarea Republicii Populare. Dintre toate pierderile teritoriale suferite în 1940, doar Transilvania se va reîntoarce la România.

CÂTEVA CONCLUZII

Regalitatea a fost instaurată în România în a doua jumătate a secolului XIX, aceasta venind firesc, ca o succesiune la funcția de Domnitor al țării, într-o perioadă în care aproape toate statele europene, cu excepția Franței, aveau ca formă de organizare a statului monarhia de tip constituțional. Pentru România, perioada regalității a fost una propice dezvoltării economice, culturale, a formării statului național unitar și a afirmării europene. Se poate spune că monarhia a avut o perioadă de creștere a prestigiului sub regii Carol I, Ferdinand I și o perioadă de regres sub regii Carol II și Mihai I (cu toate acestea, regele, ca și conducător al statului, s-a bucurat de un mare respect printre majoritatea românilor, probabil datorită educației patriotice și situării acestuia deasupra forțelor politice).

România a avut, în perioada monarhică, patru regi: CAROL I, FERDINAND I, MIHAI I și CAROL II, aparținând casei de Hohenzollern-Sigmaringen. Dintre aceștia, doar doi regi au avut șansa de a-și duce misiunea la bun sfârșit (până la moartea în funcție), crescând prestigiul casei regale printre majoritatea românilor și anume: CAROL I și FERDINAD I. Sub domnia lui CAROL I și apoi a lui FERDINAND I (ambii născuți, crescuți și educați în Germania), România a primit o constituție modernă ce a rămas în vigoare cu unele modificări (dintre care cele mai importante au fost făcute în 1923) până în anul 1948, a obținut independența de stat, a progresat foarte mult din punct de vedere economic, cultural, social, și-a mărit mai mult de două ori teritoriul și numărul de locuitori, prin aducerea între frontierele statului a celor mai mulți dintre români în 1913 și 1918, s-a consolidat puternic ca stat european cu instituții democratice, a încheiat alianțe militare care să-i garanteze securitatea, la acestea contribuind, desigur, regii Carol I, Ferdinand I și regina Maria. Marile problemele de după Primul Război Mondial, ridicate de unirea provinciilor românești la statul român, reforma agrară pentru împroprietărirea țăranilor ce au luptat în război, au fost rezolvate și au fost realizate, de asemenea, reforme monetare, juridice etc. Regii CAROL II și MIHAI I nu au avut posibilitatea de a-și duce misiunile până la final. În timpul domniei lui Carol II, economia și cultura au avut unele din cele mai mari realizări, dar instaurarea dictaturii regale în 1938 și cedarea Cadrilaterului, Transilvaniei și Basarabiei în 1940 au făcut ca imaginea regelui Carol II și a monarhiei să sufere puternic în mentalul colectiv al românilor, toate pierderile fiind asociate direct cu persoana regelui, ca unic vinovat de cele întâmplate prin politica sa de dictatură personală. Este foarte adevărat că și evenimentele interne și internaționale, prin care au trecut regii Carol II și Mihai I, au fost de cele mai multe ori inevitabile și potrivnice, iar combinate cu lipsa de reacție și susținere a aliaților tradiționali, cu amestecul și intervenția străină, atragerea țării în războiul mondial în tabăra nepotrivită, cu distrugeri importante ale potențialului uman și economic și, nu în ultim rând, acțiunile personale ale regelui, au dus în final la abolirea monarhiei pe 30 decembrie 1947, instaurarea comunismului și a sistemului republican, cu intrarea României pentru o lungă perioadă de timp în sfera de influență a U.R.S.S.

NOTE

[1] Rudolf Dinu, *Curs, dinamica relațiilor internaționale, Unitatea de învățare Nr. 1, De la politica echilibrului, la politica de alianțe,* Facultatea de Istorie, Universitatea din București, 2010, p. 9.
[2] *Idem*, pp. 10-11
[3] *Idem*, p. 11

Considerații privind evoluția vieții constituționale a României în perioada interbelică

Marius Remus GHERGHINA

Conceptul de constituție, așa cum este prezentat în viziunea juriștilor, oamenilor politici, a istoricilor, este considerat ca o bază a tuturor legilor unei societăți[1].

Pentru a putea analiza problema constituțională în România interbelică, este necesar să ținem cont și de anumiți factori istorici specifici care au influențat desfășurarea evenimentelor cum ar fi:

a) procesul de consolidare a unității naționale și teritoriale;

b) diferențele de organizare și de viață ale provinciilor care trebuiau gândite ca un corp comun;

c) problemele de natură externă.

Din problematica aspectelor care caracteriza viața constituțională a României interbelice, se putea distinge în primul rând monarhia ca factor constituțional, așa cum presa vremii obișnuia să-l denumească, iar în al doilea rând se putea distinge rolul parlamentului.

Parlamentarismul, considerat ca o concepție politică și mecanism practic de guvernare, a reprezentat, în perioada interbelică, un fenomen dinamic aflat în centrul atenției forțelor social-politice românești[2].

Evoluția problemei constituționale în România în perioada interbelică este considerată ca un proces sinuos, atât cu elemente evolutive, cât și cu elemente disfuncționale, care au influențat formula de monarhie constituțională.

Astfel, proiectul de Constituție de la 1859 a reprezentat o încununare a efortului românilor de a conferi țării o organizare modernă bazată pe tradițiile istorice și naționale, pe baza acestui act fundamental realizându-se unificarea legislativă, proiectul fiind considerat „Constituția Unirii"[3].

Proiectul constituțional de la 1859 a fost considerat izvorul principal pentru elaborarea Constituției de la 1866 care a rămas în vigoare timp de 57 de ani[4].

Legea fundamentală de la 1866 a conferit o continuitate a statului național și o bază juridică modernă a evoluției acestuia. De asemenea, a reprezentat o modalitate de manifestare politico-juridică a independenței României în planul relațiilor internaționale[5].

Ca formă de organizare, vechiul Regat, potrivit Constituției din 1866, era o monarhie constituțional-parlamentară, iar după 1918, toate provinciile au acceptat această formă de organizare[6].

Ulterior, transformările social-economice și politice survenite în viața României, modificările apărute în privința regimului proprietății, a drepturilor și libertăților cetățenești, au creat premisele elaborării unei noi constituții, fiind astfel necesară elaborarea uneia noi și nu revizuirea celei existente.

Vintilă Brătianu considera că vechea Constituție de la 1866 sub aplicarea căreia s-a trecut de la România Mică la România Mare, trebuia să contribuie la dezvoltarea unității naționale, iar acest lucru nu se putea face decât prin dezvoltarea culturii[7].

În ceea ce privește poziția partidelor politice, a reprezentanților acestora în privința rolului și locului monarhiei în cadrul viitorului proiect constituțional, trebuie subliniat că aceasta era considerată principalul factor constituțional, drept pentru care nu s-a intervenit cu nicio modificare în viitoarea constituție, articolele în cauză fiind preluate integral din Constituția de la 1866.

Au fost inițiate prelegeri publice în care au fost dezbătute doctrinele partidelor politice, având drept scop o adaptare a acestora la rolul noii constituții. Referitor la acest aspect, Dimitrie Gusti afirma că există o strânsă legătură între partide, doctrine politice care împreună alcătuiesc, *o forță motrice socială a oricărui regim constituțional.*

Dimitrie Gusti afirma că printre funcțiile partidelor în mecanismul vieții constituționale, regăsim funcția educativă, „pedagogul politic al națiunii și să devină una din cele mai importante instituții sociale pentru educația politică și socială a individului ca cetățean, trezind interesul fiecăruia pentru problemele sociale și politice ale timpului și conștiința răspunderii".

Astfel, în dezbaterea publică, problema constituțională a fost cuprinsă în doctrinele principalelor partide politice, evidențiind aici doctrina neoliberalismului, doctrina țărănistă, naționalistă și conservatoare.

În ceea ce privește doctrina neoliberalismului, menționăm dorința exprimată de Partidul Național-Liberal de a se impune pe planul organizării pe baze noi a vieții politice a României, pentru că, potrivit noilor tendințe istorice, puterea acestei doctrine consta tocmai în capacitatea de se adapta la noile instituții și noile tendințe evolutive ale României[8].

Doctrina țărănistă a avut un rol însemnat în crearea noilor instituții juridice postbelice prin reprezentanții săi, țărăniștii dovedind o bună pregătire politică și juridică, cu influențe pozitive în elaborarea noii constituții.

Reprezentanții doctrine naționaliste, prin teoreticianul acesteia, Nicolae Iorga, afirma că *O adevărată Constituție nu este însă decât exprimarea, prin formule foarte scurte, a unor adevăruri de caracter general, ieșite din viața unei societăți întregi. Nu Constituția creează o societate, ci ea este expresia filosofică, de drept, a dezvoltării unei întregi societăți*[9].

Doctrina conservatoare, prin reprezentanții săi, susținea reforme constituționale. În acest sens, menționăm schimbarea titulaturii Partidului Conservator, care dincolo de aspectul formal, demonstra faptul că și reprezentanții acestuia făceau eforturi în acceptarea curentului democratic.

Principiul exproprierii, înscris în constituție, adepții doctrinei conservatoare îl considerau ca „un sacrificiu consimțit de toți în interesul tuturor".

Dezbaterile proiectului Constituției din 1923 s-au desfășurat nu numai în cadrul organizat prin Institutul Social-Român, dar și în legătură cu modul de organizare pe baze noi a țării, fiind implicată și presa vremii, prin numeroase articole și comentarii atât ale organelor de presă ale partidelor politice, cât și ale cercurilor de dezbateri ale acestora[10].

Deși la elaborarea proiectului constituțional s-a ținut seama în primul rând de interesele clasei sociale ce reprezenta burghezia, nemaifiind luate în considerare revendicările celorlalte clase sociale, în special muncitorimea, totuși dezbaterile organizate pe marginea noului proiect constituțional au arătat faptul că exista și se manifesta o libertate democratică prin mesele rotunde organizate, prin articolele de presă apărute în publicațiile vremii.

Acest nou proiect constituțional a fost considerat ca un liant al Marii Uniri, al făuririi noului stat național unitar. De altfel, dezbaterile acestui proiect constituțional s-au făcut luându-se în considerare contextul internațional, făcându-se trimitere la noile constituții europene, textul acestora fiind aprofundat de oamenii politici, juriști și sociologi angrenați în realizarea acestui proiect.

Dimitrie Gusti afirma: „să sperăm și să contribuim ca viitoarea constituție va deveni regulatorul unei vieți naționale mai avântate, care ne va întări înăuntru și ne va înălța în afară între națiuni".

NOTE

[1] Angela Banciu, *Rolul constituției din 1923 în consolidarea unității naționale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.8 și urm.
[2] Ibidem, p. 10 și urm.
[3] Ibidem, p. 19.
[4] Ibidem, p. 21.
[5] Ibidem, p. 23.
[6] Ibidem, p. 28.
[7] Ibidem, p. 33 și urm.
[8] Angela Banciu, *Rolul*, p.39 și urm.
[9] Ibidem, p.42 și urm.
[10] Ibidem, p. 44.

Forma de guvernământ şi România

prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Căutarea unei forme de organizare politică perfectă a fost o preocupare a intelectualilor din Antichitatea clasică. Platon şi Aristotel au considerat, după îndelungate meditaţii asupra constituţiilor din epoca lor, că republica ar fi cea mai bună cale de a realiza un echilibru între interesele maselor de cetăţeni şi obsesia conducătorilor pentru putere. Atena şi Roma au fost modele democratice, dar lipsa limitelor impuse claselor conducătoare a dus în final la scăderea interesului cetăţenilor pentru politică şi la instaurarea stăpânirii străine sau a Imperiului. Oamenii de rând s-au plictisit de sterilele discuţii politice şi au lăsat totul în seama politicienilor şi a mercenarilor din armată. Sparta, un stat militarist, susţinea egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor, dar s-a ajuns în final la o închistare instituţională şi socială. **Statul nu poate să rezolve toate problemele unui popor**. Masele sunt greu de guvernat şi se implică puţin creator în evoluţia statului.

Monarhia a rămas singura soluţie viabilă într-o perioadă în care conta viteza de decizie. Organizarea ateniană sau romană era perfectă doar pentru oraşe-stat. Cum mijloacele de transport nu asigurau o deplasare rapidă, aducerea unor mulţimi după modelul atenian ar fi fost imposibil de aplicat. Religia creştină a venit să confere deciziilor politice o aură sfântă. Umanismul şi iluminismul au început să clatine sistemele de valori medievale. Intelectualii au început să cultive ideea că republica trebuie să înlocuiască arbitrarul regal şi raţiunea trebuie să fie noua divinitate. Revoluţia franceză a demonstrat falsitatea noii căi, dar a fost nevoie de atrocităţile guvernării iacobine pentru a se înţelege importanţa echilibrului în viaţa politică după model britanic şi american. Gânditorul britanic Thomas Hobbes scria că doar puterea regală poate să evite războiul civil, dar monarhul este puternic doar prin avuţia şi calităţile tuturor locuitorilor statului.

Secolul al XIX-lea a oferit omenirii două forme de organizare politică: monarhia constituţională şi republica. Politicienii români, care prin cultură erau conectaţi la valorile universale, au adoptat în discursuri una din cele două căi, Franţa rămânând principala sursă de inspiraţie. Alegerea monarhiei constituţionale în 1866 a fost soluţia optimă pentru a se asigura o dezvoltare modernă a tânărului stat. În plus, domnitorul Carol a ştiut să asigure un echilibru perfect între partidele politice gata oricând de derapaje periculoase. Introducerea rotativei guvernamentale a însemnat un mare pas spre a menţine o pace socială şi politică după model britanic şi american, adică puterea să fie încredinţată doar membrilor din două partide politice mari. Din punct de vedere teoretic, era cea mai bună soluţie de organizare. Popoarele latine au prostul obicei să împingă lupta pentru putere spre soluţii extreme, istoria Franţei sau a Spaniei fiind plină de exemple.

Republica a fost adusă prin voinţa lui Iosif Stalin şi a liderilor comunişti din România în decembrie 1947. Modelul de organizare nu era rău din punct de vedere teoretic dacă s-ar fi copiat sistemul american şi valorile drepturilor omului. Sistemul comunist nu permitea decât un model totalitar, depăşind cu mult orice represiune din timpul defunctelor monarhii. Cum alegerile erau organizate de un singur partid şi nu exista o reală dezbatere asupra problemelor societăţii şi asupra calităţii indivizilor propuşi să fie conducători, practic n-a existat republică în afară de un termen golit total de conţinuturi. Aducerea la conducere a muncitorilor şi a politrucilor a demonstrat valabilitatea tezei marelui psiholog Gustave Le Bon că un regim socialist (comunist) este condamnat la decădere şi pieire din cauza lipsei valorilor preocupate de progres în diferite domenii.

Se poate pune întrebarea despre forma de guvernământ ideală pentru România contemporană. Nu sunt decât două soluţii potrivite: republica sau monarhia constituţională. Nu trebuie să fetişizăm forma de guvernământ şi încrederea oarbă în puterea legilor. Marea problemă a României rămâne lipsa de caracter a conducătorilor de la toate etajele puterii deoarece, la nivelul mentalităţii populare, singura cale de afirmare socială ar fi ocuparea unei funcţii din care să obţii rapid o avere frumoasă. Nu suntem departe de mentalitatea fanariotă atât de bine descrisă de Nicolae Filimon în primul roman românesc, *Ciocoii vechi şi noi*. Societatea contemporană are o mare problemă la nivel de instabilitate în luarea deciziilor. Legile se aplică după cum vrea fiecare sau nu există regulamente de aplicare. Autorităţile au mania de a controla tot în loc să aibă preocuparea de a îndruma dezvoltarea ţării. Obsesia legiferării în orice situaţie duce la elaborarea unor legi care duc la supraimpozitarea celor care plătesc corect taxele pentru a asigura privilegiile altora. Schimbarea repetată a legii fundamentale nu reprezintă o soluţie organizatorică pentru îmbunătăţirea vieţii economice şi sociale din România.

Fericirea românilor nu trebuie legată de forma de guvernământ. Trebuie să se schimbe în primul rând **caracterul întregului popor**, dar procesul, constata psihologul Le Bon, durează chiar secole, astfel încât obsesia dependenţei de stat, cultivată obsesiv în timpul comunismului, să dispară. Nu trebuie să ne punem mari speranţe în eficienţa Parlamentului, deoarece această instituţie colectivă ce reprezintă voinţa poporului se remarcă printr-o ineficienţă exasperantă în epoca globalizării. Obsesia pentru putere reprezintă un mare pericol pentru stabilitatea României şi o problemă fundamentală ar fi lipsa unui instrument care să pună capăt unui astfel de fenomen. Orice mic lider de sindicat sau om politic poate să oprească trenurile, energia electrică sau un sistem informatic. Şcoala trebuie să se implice în formarea unor tineri care să adopte libera iniţiativă, colaborarea şi valorile morale. Problema este că masele populare preferă vechile principii şi se lasă mituite cu pomeni electorale constând din produse alimentare ieftine. Televiziunile nu fac decât să cultive false valori sociale şi aduc în centrul atenţiei probleme lipsite de importanţă. Nu mai discutăm despre ideile răspândite prin muzică şi film, total împotriva drepturilor omului, familiei şi moralei creştine. Dacă ar fi să mă raportez la ideea sfârşitului lumii din scrierile lui Dimitrie Cantemir, acum avem forma ideală de sfârşit a civilizaţiei.

În concluzie, România nu are de ales decât între două forme de guvernământ şi regimul politic trebuie obligatoriu să fie cel democratic. Fiecare cetăţean trebuie să-şi caute fericirea cât mai departe de mila statului.

Bibliografie minimală

Le Bon, Gustave, *Incertitudinile prezentului*, Institutul European, Iaşi, 1996.

Le Bon, Gustave, *Psihologie politică*, Antet.

Socaciu, Emanuel-Mihai, *Filosofia politică a lui Thomas Hobbes*, Polirom, Iaşi, 2001.

Monarhia – parte din identitatea naţională a românilor

prof. Ion I. ŞTEFAN

De la bun început trebuie să precizez că sunt unul dintre cei care cred că România ar fi avut un alt parcurs dacă istoria firească nu s-ar fi întrerupt la 30 decembrie 1947. Momentul acesta a însemnat pentru români o dublă nenorocire: înlocuirea unei forme de guvernare acceptate de sute de ani cu o alta, străină de tradiţia şi înţelegerea acestui popor, dar şi înlocuirea unui sistem destul de democratic cu un altul totalitar, de sorginte comunistă.

Aşadar, românii au cunoscut ca formă de guvernare monarhia de sute de ani. Republica le-a fost impusă prin forţa tancurilor sovietice, la 30 decembrie 1947, şi prin intrigile a circa 1.000 de comunişti dintre care o bună parte erau agenţi ai sovieticilor. Republica a început în România ca o republică de tip comunist şi nu are ca vârstă decât 65 de ani, dintre care 45 au fost ani de dictatură comunistă.

Monarhia constituţională, în accepţiunea clasică a termenului, a început în ţara noastră la 1 iulie 1866 cu adoptarea Constituţiei prin care principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen devenea monarhul constituţional al României. Constituţia introduce trei principii cunoscute: suveranitatea naţională, guvernarea reprezentativă şi separarea puterilor în stat. Suveranul era considerat elementul ponderator între cele trei puteri, cel care trebuia să reprezinte principiul colaborării puterilor. Conform constituţiei din anul 1866, dar şi a celei din 1923, regii României, cu excepţia lui Carol al II-lea, au domnit dar nu au guvernat. Primul rege, Carol I (1866-1914), a fost stăpânit mai mult decât de orice altceva de simţământul datoriei. Măcar din acest punct de vedere domnia sa îndelungată, o jumătate de veac, a fost benefică pentru ţară. Pe plan extern, România deschide agenţii diplomatice la Viena, Berlin, Roma, stabileşte convenţii poştale cu vecinii, iar în 1875 încheie cu Austro-Ungaria convenţia comercială, în condiţii de egalitate juridică. Toate acestea culminează cu actul de la 9 mai 1877, declaraţia de independenţă, participarea României la Războiul Balcanic între 1877 şi 1878, şi recunoaşterea internaţională a independenţei României la Berlin, în cadrul Congresului de Pace ce a avut loc în 1878.

De acum statul român ia un aspect european modern. La sfârşitul secolului al XIX-lea, reţeaua de căi ferate ajunge la 3.180 km, fiind îndreptată spre Europa apuseană, ţinta şi modelul societăţii româneşti. La 1900, existau 26.544 km de şosele pietruite, iar fluviul Dunărea era navigabil pentru vasele al căror tonaj putea atinge 6.500 de tone. În acelaşi an, 1900, pe calea apei s-au exportat mărfuri în valoare de 233 de milioane de lei (1 leu =1 franc francez). Statul român încurajează investiţiile în industrie prin legi precum cele din 1887, 1895, 1912. În acest sens, se remarcă industria petrolieră care de la 50.000 de tone în anul 1890 ajunge în anul 1913 la două milioane, situând România pe locul patru în lume în această ramură.

Al doilea monarh al României, Ferdinand I (1914-1927), a avut preocupări, la fel ca şi înaintaşul său, pentru creşterea prestigiului ţării. Implicând România în Primul Război Mondial, el a urmărit obiectivul naţional, anume reîntregirea teritorială a României. Cu riscul de a se fi văzut eliminat din familia germană a Hohenzollernilor, şi de a lupta împotriva ţării sale natale, Ferdinand a ţinut cont de voinţa poporului său. La sfârşitul războiului, România aşază în coroana sa perlele ce îi lipseau: Banatul, Crişana, Maramureşul, Transilvania, Bucovina şi Basarabia. Astfel se înfăptuia statul naţional român unitar.

De la 137.000 km^2, cât avea România veche, ea nouă, după unire, ajunge la 295.049 km^2, adică printre ţările mijlocii ale Europei. De la 7.897.311 locuitori ai vechii Românii, cea nouă trece de 16.267.177. În ţara noastră s-au stabilit 28.580 de cetăţeni străini, 11.700 de români din afara regatului. Democraţia se maturizează prin înscrierea în Constituţie încă din anul 1917 a votului universal, aplicată prima dată în anul 1919. Pe acelaşi drum se înscriu şi adoptarea reformei agrare din 1921 şi a noii constituţii în 1923. Venitul pe cap de locuitor în România anului 1938 era superior celui din Grecia şi Bulgaria, dar inferior celui din Ungaria şi Franţa. În ţara noastră, în acelaşi an erau 716 milionari. Relativa bunăstare, mai ales a populaţiei din mediul urban, chiar şi a lucrătorilor, explică slaba activitate revoluţionară a muncitorimii din

România, care nu s-a manifestat prin demonstrații și greve decât în 1920, 1929, 1933.

Societatea românească, mai ales sub regele Carol al II-lea (1930-1940), cunoaște în anii interbelici progrese în plan cultural. În anul 1930, 57% din populația țării știa carte, bugetul instrucțiunii publice s-a triplat, iar școala obligatorie este extinsă de la patru la șapte clase. Existau patru universități, la București, Iași, Cluj și Cernăuți, o Academie de Comerț la Cluj, una de Drept, la Oradea și un Institut Teologic, la Chișinău. Se naște o generație culturală, cum o numea Mircea Eliade, care nu mai este determinată istoric. De aici provin inovațiile lui Constantin Brâncuși în sculptură, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, în poezie, Eugen Ionescu, în teatru, George Enescu, în muzică, gândirea spre spiritualitate a lui Mircea Eliade sau Emil Cioran, dar și filosofia spațiului local, românesc, reprezentată de Nae Ionescu, Nichifor Crainic sau Lucian Blaga.

Evenimentele internaționale, instaurarea unor dictaturi de extremă dreaptă, cel de-Al doilea Război Mondial au influențat rapid și decisiv destinul țării noastre. Regele Carol al II-lea și mareșalul Ion Antonescu nu au făcut altceva decât să se supună vremurilor în care au condus România. Același lucru s-a întâmplat și cu ultimul rege Mihai I. În condițiile în care guvernul dr. Petru Groza pregătea comunizarea țării, luând măsuri dure împotriva oricăror opozanți, fie civili, fie militari, cuvântul de ordine în rândul acestora era: pentru Rege, Patrie și Credință. În anul 1946, în condițiile campaniei electorale, notele informative și contrainformative confirmau faptul că numeroși ofițeri ai Armatei Regale Române se implicau în transmiterea și răspândirea unor manifeste antiguvernamentale care se încheiau de fiecare dată cu trimitere la Rege, Neam, Țară. Iată două exemple:

Primul manifest

Ofițeri, Subofițeri, Soldați

Vin alegerile și odată cu ele momentul salvării țării. Partidul Național Țărănesc de sub președenția D-lui Iuliu Maniu, care adăpostește sub faldurile drapelului său pe toți acei ce luptă cinstit pentru rege și Neam, pentru dezrobirea poporului și independența Țării, vă cheamă în rândurile lui.

Știm ce vă spun propagandiștii guvernului din E.C.P. și vă întindem mâna cavalerească a P.N.Ț. – Iuliu Maniu.

Votați P.N.Ț., pentru reabilitarea armatei, pentru redarea dreptului suprimat, pentru înscăunarea ordinei și dreptului în armată și Țară.

Numai așa vă veți salva pe voi și pe ai voștri și viitorul vostru, numai așa veți apăra familia și avutul vostru.

Numai așa veți fi la înălțimea gloriei pe care v-ați câștigat-o cu sacrificii așa de mari.

Numai așa vom reuși să ne păstrăm integritatea națională și granițele pământului plămădit cu sângele vostru.

Partidul Național Țărănesc – Iuliu Maniu, e gata pentru a face sacrificii în slujba Regelui, a Țării și a Neamului românesc.

Votați P.N.Ț. – Iuliu Maniu
Tinerii militari
Național Țărăniști

Al doilea document:

Chemare

Trăim zilele cele mai triste din istoria armatei noastre. Ofițeri, subofițeri eminenți sunt dați afară din armată pentru că nu se încadrează regimului.

Cunoaștem fiecare cel puțin unul din aceste triste cazuri. Aceeași soartă ne așteaptă pe fiecare dintre noi. E de ajuns un raport al unui vândut și a doua zi veți fi aruncat în stradă chiar dacă sunteți șefi de promoție, chiar dacă sunteți cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul", chiar dacă sunteți cei mai buni fii ai neamului.

Aveți dreptul la viață dacă sunteți oamenii Guvernului. Servicii nu oferă ofițerii sau subofițerii deblocați care sunt considerați reacționari, deci proscriși.

Vi se cere să vă vindeți sufletul pentru o bucată de pâine. Nu-i decât o soluție:

Alegerile.

Îngrijiți-vă credința, apărați-vă Regele și Neamul, așa cum ați făcut totdeauna.

Reabilitați noțiunea de patrie pe care o pângăresc lașii (...). Restabiliți prestigiul armatei pe care guvernul a vândut-o comuniștilor.

Ștergeți scuipatul pe care-l aruncă pe rănile voastre comuniștii și trădătorii de Neam.

Pentru Rege, pentru Neam, pentru frații și camarazii voștri și cei alături de voi, pentru cei schilozi care vând țigări la colț de stradă și care vă cer,

Faceți-vă datori!

Este evident atașamentul de netăgăduit al Armatei, al elitelor sale, dar și al partidelor „istorice", față de Rege și față de Țară.

Anul 1947 a fost marcat de încheierea tratatelor de pace după cel de-Al Doilea Război Mondial, de războiul rece, de cortina de fier dintre Est și Vest. În acest context, sprijinit puternic de consilierii sovieticei și de prezența armatei sovietice în țară, Partidul Comunist Român a dezlănțuit ura față de tot ceea ce era valoare romanescă considerată fascistă, reacționară, antisovietică. În felul acesta se urmărea anihilarea opoziției și apoi a Monarhiei.

În ziua de 25 octombrie 1947, la Tribunalul Militar București începea judecarea conducătorilor P.N.Ț. La 13 noiembrie 1947 se dă sentința nr. 1.988 prin care s-au fixat pedepse grele pentru conducătorii partidului. Așa s-au petrecut lucrurile și cu P.N.L. și P.S.D.I. – Titel Petrescu. Singurul obstacol în calea preluării totale a controlului țării de către comuniști mai rămăsese Monarhia.

În ziua de 29 decembrie 1947, Regele Mihai I, supus unei presiuni formidabile (discuția cu Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej, în condițiile în care aceștia erau înarmați, firele telefoanelor Palatului Regal, tăiate, garda Palatului, arestată, iar Palatul, înconjurat de trupele Diviziei „Tudor Vladimirescu") a semnat actul prin care „de bună voie" renunța la tronul țării. Cu trei zile înainte, toți ofițerii au fost consemnați în unitățile militare. În seara zilei de 30 decembrie 1947, ofițerii au fost strânși în careu, iar comandanții li s-au adresat: „Din acest moment, țara este Republică. Prin abdicarea fostului Rege Mihai I, Monarhia a fost înlăturată. Cine nu este de acord să facă

un pas în față". Dacă nimeni nu ieșea în față, urmau cuvintele: „Deci cu toții suntem de acord". Ofițerii care au făcut pasul în față au plătit cu anii grei de temniță sau chiar cu viața gestul lor.

În aceeași zi, 30 decembrie, la ora 19, a fost convocată Adunarea Națională, parlamentul fiind în vacanță. În prezența mai multor figuranți decât parlamentari, s-a votat în unanimitate Legea nr. 365/1947, prin care Regatul României devenea Republică Populară Română, în prezidiu fiind aleși printre alții Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec și musceleanul Constantin I. Parhon. Pe 3 ianuarie 1948, regele Mihai I, familia și suita sa au părăsit țara, iar la 22 mai 1948, guvernul Petru Groza i-a retras cetățenia română, deși Constituția aflată în vigoare la data aceea prevedea că „cetățenia română nu poate fi retrasă aceluia care a dobândit-o prin naștere". Puterea comunistă din anul 1947 a ignorat acest lucru, așa cum l-a ignorat și puterea de la București, instalată în urma evenimentelor din decembrie 1989, cea care în 1991 l-a alungat pe rege sosit după 43 de ani în țara în care s-a născut și al cărui suveran constituțional fusese.

Măsura luată de autoritățile comuniste la 30 decembrie 1947 nu a putut șterge sentimentele de simpatie ale românilor față de dinastie. O dovedesc și conținuturile a două note informative, una din județul Muscel, iar cealaltă din județul Argeș.

Prima notă, din 12 ianuarie 1948, se referă la un eveniment ce a avut loc în localitatea musceleană Dragoslavele. La hora țărănească având loc cu prilejul nunții brigadierului silvic Constantin Angelescu, a participat ca invitat și colonelul comunist Mircea Predoi. Locuitorii Nică Drăgan, Longin Predoiu și Constantin Predoiu au strigat *Trăiască Regele!* Aducând insulte la adresa colonelului.

A doua notă se referă la evenimentul petrecut în localitățile argeșene Racovița și Livezeni, în aceeași zi de 12 ianuarie 1948. Iată conținutul integral al notei:

În ziua de 1 ianuarie 1948, Preotul comunei Racovița, după luminarea slujbei religioase, s-a exprimat că a plecat păstorul și a rămas turma fără păstor, adică a plecat Regele și a rămas poporul.

Tot în ziua de 1 ianuarie 1948, primarul Gh. Popescu din comuna Livezeni s-a exprimat că nu-i nimic că a plecat Regele, că a rămas credința.

Într-adevăr, pe tot timpul regimului comunist, credința și dragostea față de Dumnezeu nu au încetat nicio clipă să fie prezente în sufletul românilor. Cu atât mai mult cu cât comunismul a pus în practică așa-zisele idei novatoare ale Revoluției Franceze de la 1789. Ca și atunci, și la începutul regimului comunist în România loviturile cele mai dure au fost date Bisericii, Tradiției și Școlii. Ca și atunci, au fost distruse biserici, au fost chinuiți și uciși preoți, au fost introduse sărbători străine poporului român, iar Moș Crăciun a devenit Moș Gerilă. Toate acestea au fost aduse în Republica Populară Română, toate grozăviile ce s-au întâmplat cu poporul român au fost subsumate unei ideologii și unei forme de guvernare fără tradiție la noi, la români.

Astăzi, asistăm și la românii, ca și la alte popoare, la înlocuirea unei autorități bazate pe valorile perene, verificate în secole, cu o autoritate care adesеori se dovedește discutabilă deși provine din așa-zisul sistem democratic autohton, original.

Până la urmă, „identitatea națională este matricea spirituală a unui popor" – scria un distins cărturar din județul nostru. Până la urmă, Biserica, Tradiția, Monarhia fac parte, ca și o triadă, din această matrice spirituală. Una din ele dacă lipsește, identitatea națională este mai săracă. Să privim la ce se întâmplă în jurul nostru, ce se întâmplă cu noi românii. Ne lipsește ceva ...simboluri?, modele?, credință?...

N.B. În actuala constituție a României se precizează că forma republicană de guvernământ nu poate fi supusă revizuirii. O întrebare pentru specialiștii în drept constituțional: Care a fost argumentul unei asemenea precizări?

BIBLIOGRAFIE

1. Arhivele Militare Române
2. Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Argeș
3. Ion Bulei, *Scurtă istorie a Românilor*, Editura Meronia, București, 1996

Biserica „Sf. Nicolae" – important monument ecleziastic medieval demolat de către autoritățile comuniste

prof. Grigore CONSTANTINESCU

Biserica cu ceas. Demolată în anul 1962, sub pretextul aberant al sistematizării centrului orașului Pitești, Biserica „Sf. Nicolae" și „Sf. Pantelimon", supranumită „Biserica cu ceas", fusese ctitorită la leat 1812, pe fundația unui locaș de cult datând de la începutul veacului al XVIII-lea.

Istoricul de artă medievală Nicolae Stoicescu sintetiza, în documentata sa bibliografie consacrată localităților și monumentelor feudale din România, elemente informaționale referitoare la acest important locaș de cult ortodox amplasat în centrul urbei: „Construită în secolul al XVIII-lea, biserica a fost dărâmată de cutremur în anul 1802, refăcută în 1812; arsă în 1848; refăcută și zugrăvită în 1864".

Referindu-se la Biserica „Sf. Nicolae" din Pitești, istoricul, arheologul, epigrafistul și folcloristul român Grigore Tocilescu (1850-1909), menționa în anul 1885, în *Raportul înaintat Ministerului Cultelor și al Învățământului Public,* că lăcașul de cult „datează în urma focului de la 1848", omițând însă să reproducă informația furnizată prin textul pisaniei: „În anul 1812, s-au făcut precum

se vede, cu cheltuiala mahalagiilor şi cu ajutorul creştinilor", deoarece „era înainte mai mică şi prăpădită de cutremur", aluzie evidentă la distrugătorul seism din 26 octombrie 1802 care a afectat structura de rezistenţă a majorităţii bisericilor din oraşul de pe Argeş.

Mărturia pisaniei. Pisania bisericii din 1812 – document probatoriu al refacerii locaşului de cult – se păstrează în lapidariumul Muzeului Judeţean Argeş. Textul pisaniei este revelator pentru detalierea fazelor de construcţie a edificiului. „Marile şi preaputernecu D(u)mnezeu, cu <a> sa purtare de grijă / toate le chivernisăşte şi le săvîrşaşte <pr>ecum şi ceastă sfîntă/beserică ce era mai-nainte mică şi prăpă<d>ită de cutremur, cu aj/utorul său şi al Sfîntului Ierarhu N<i>colae şi a Sfîntului/Pandeleimon, al cărora este hramu, s-au făcut precumü/să vede cu cheltuiala mahalagiilor şi al altoru cre/ştini şi s-au săvîrşit în domniia măr<ii sale, Io Gheorghe Ca>ragea voevod, când ruşii s-au dus din ţară, făcînd pace, / într-al do(i)lea război, păstorindü pre norodu acęşti(i) epar/hi(i) prea(sfinţitul) iubitoru de D(u)m(n)ezeu, chirio chir Iosif, / întîiul episcop al acęşti(i) nooi episcopi(i) Argeş; 1812 oct(omvrie) 30".

Importante repere cronologice. În *Catagrafia eparhiei Argeş la 1824,* se înregistrau informaţii succinte referitoare la Biserica „Sf. Nicolae": „De zid. Pe moşiea oraşului făcută de mahalagii, boieri i neguţători. Preoţi: Dimitrie, Teodor (35), Costandin (mirodot, protopop de Arif, 30 ani). Diaconi: David (sărac, beţiv, 45 ani), Constandin".

O catagrafie anterioară, datând din anul 1808, menţiona aceiaşi slujitori ai bisericii: „Preoţi: Dumitru, Teodor. Diaconi: David, Constandin". Atestat ca diacon în catagrafii, David va deveni ereu, numele său fiind incizat cu această funcţie clericală pe un chivot aparţinând bisericii, databil 1830-1840, pe care era inscripţionat textul: „Crăciun, Simeon, Gheorghe, Maria, David ierei".

Biserica „Sf. Nicolae", prăbuşită în cursul distrugătorului seism din 1802, refăcută integral de către enoriaşi în 1812, a fost afectată de incendiul care prefăcuse în scrum centrul urbei de pe Argeş, în 18 august 1848, dar a renăscut, precum pasărea Phoenix, fiind restaurată de către credincioşii din parohie şi zugrăvită din nou în anul 1864. O nouă operaţiune de „renovare" a bisericii a fost efectuată peste trei ani, biserica fiind resfinţită la 30 noiembrie 1867.

Intenţia Primăriei urbei Piteşti de a instala, în anul 1876, „în turla ei, un observator care să anunţe apariţia unui foc în oraş", a fost respinsă vehement de episcopul Argeşului, Ghenadie, la solicitarea preoţilor bisericii, N. Matheescu şi V. Constantinescu, sub motivaţia că „facerea foişorului de foc deasupra bisericii" ar dăuna „respectului ce datorăm către biserică", iar prin greutatea materialului folosit pentru construirea observatorului, însăşi stării de conservare a locaşului de cult.

În istoria monumentului ecleziastic, ziua de 30 aprilie 1878 reprezintă un moment solemn, întrucât acolo, în prezenţa Domnitorului Carol I al României, s-a oficiat primul Te-Deum pentru glorificarea victoriei Armatei Române împotriva turcilor obţinute în Războiul pentru Independenţă. Domnitorul sosise la Piteşti pentru a trece în revistă trupele participante la Războiul pentru Independenţă, o operaţiune premergătoare intrării triumfale a acestora în Bucureşti. Atmosfera extrem de entuziastă este relatată de către directorul Şcolii de băieţi Nr. 1, I. S. Teodorescu, prezent la eveniment: „Lumea din biserică şi de afară se îmbrăţişa şi se săruta de bucuria izbânzii neamului românesc, când a sosit călare şi plin de praf Domnitorul Carol". Domnitorul îşi stabilise temporar comandamentul militar la Piteşti. Nu întâmplător, pictura murală a pronaosului bisericii era dominată de portretele regelui Carol I şi al reginei Elisabeta.

Atmosfera interioară a bisericii era dominată de valoroasa pictură murală realizată de către maestrul penelului Gheorghe Tattarescu, în maniera academismului italian şi a iconografiei tradiţionale bizantine, de icoanele pictate pe lemn de pe iconostas şi de vitraliile viu colorate ale ferestrelor – o atmosferă de pură sacralitate îndemnând pe credincioşi la reculegere şi rugăciune.

Biserica „Sf. Nicolae" a avut printre slujitorii săi preoţi de o desăvârşită moralitate, predicatori cu har ai credinţei strămoşeşti, oameni cu un remarcabil spirit gospodăresc, preocupaţi de îngrijirea locaşului de cult greu încercat de destin. Conform *Anuarului Eparhiei Argeşului din anul 1940,* în „Parohia Sf. Nicolae se înregistrau 97 de familii, cu 281 de suflete, iar biserica parohială refăcută din temelie şi târnosită la 30 octombrie 1812 era în stare mediocră. Preot paroh era Paraschiv Popescu, licenţiat în Teologie, iar cântăreţi: Dumitru Herescu şi Ioan R. Totan".

Biserica „Sf. Nicolae" va fi iarăşi din greu încercată spre sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în ziua de 6 mai 1944, la orele 11-12, în cursul unui „atac cu bombe brizante şi incendiare de către aviaţia inamică, când bombardându-se întreg oraşul Piteşti, de-a lungul său, de la nord-vest spre sud-est, s-au pricinuit stricăciuni unor clădiri publice cu caracter colectiv, printre care bisericile Sf. Ilie – distrusă, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe şi Sf. Ion – grav avariate". (Arh. St. Argeş, Fond Primăria oraş Piteşti, dosar 39/1944). Preocuparea perseverentă manifestată de slujitorii bisericii: preotul paroh Florian Sămărescu, împreună cu preotul Panţurescu şi diaconul Mişu Marinescu, de a colecta fondurile necesare refacerii integrale a construcţiei ecleziastice a vindecat rănile grave provocate Bisericii cu ceas din Piteşti prin bombardamentul aviaţiei anglo-americane.

Evaluându-se, de către specialişti, importanţa acestei construcţii ecleziastice sub raport istoric şi arcitectural, dar şi remarcabila sa pictură murală, Biserica „Sf. Nicolae" a fost declarată monument istoric şi de artă, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 160/1955.

Deoarece, de la altarul Bisericii „Sf. Nicolae" predicase credincioşilor din parohie, cu devoţiune şi curaj, despre ostilitatea faţă de credinţa strămoşească manifestată de regimul comunist instaurat prin forţa armatelor sovietice în România, preotul paroh Florian Sămărescu avea să fie arestat în august 1959 şi condamnat la închisoare corecţională ca „duşman al poporului".

Destin sumbru. Locaşului de cult îi va fi hărăzit de către statul totalitar un destin sumbru. La aproape un secol de la refacerea sa, din anul 1864, biserica va fi supusă legilor draconice ale sistematizării localităţilor din România, pre-

text invocat de către regimul comunist ateu pentru a şterge, prin demolări, importante însemne creştine ale memoriei neamului românesc. Tăvălugul demolatorilor de credinţă şi de conştiinţe va face, aşadar, ca în anul 1962 acest sfânt locaş de închinăciune să fie ras de pe faţa pământului. Actul demenţial al dărâmării bisericii a fost, în viziunea medicului istoric Zicu Ionescu, un adevărat „coşmar apocaliptic". În articolul său *Despre bisericile din Piteşti care nu mai sunt,* autorul menţiona, printre altele, că „Dărâmarea Bisericii Sf. Nicolae a fost uvertura actelor barbare care s-au repetat de zeci de ori, mai ales în Bucureşti".

Investigând circumstanţele demolării locaşului de cult de către „dictatura comunistă antireligioasă şi antiumană", pe care autorul o considera „un mare blestem politic pentru România", dr. Zicu Ionescu relevă acţiunea perfidă a iniţiatorilor acestui demers criminal legiferat prin elaborarea Hotărârii Consiliului de Miniştri nr. 387 din 23 aprilie 1962 semnate de către Ion Gheorghe Maurer, preşedintele Consiliului de Miniştri, act al cărui articol unic prevedea: „Scoaterea din lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R. a Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti", legiferându-se, de facto, demolarea acestui sfânt locaş de cult ortodox.

Astfel, „puterea democrat-populară" locală obţinuse la cerere, indirect, avizul de demolare, întrucât „scoaterea din listă" echivala, în limbaj birocratic, cu semnarea „condamnării la moarte" a importantului monument ecleziastic „Biserica cu ceas din Piteşti". Justificarea demolării avea să fie „argumentată" prin „Proces-verbal de constatare din 29 iunie 1962, redactat de către o comisie formată din: I. Rădulescu, preşedinte, Pescaru Gheorghe, secretar, Osman Jana, Dinu Petre, Vidoni Ştefan şi cpt. Ciosomela, membri, care „deplasându-se la construcţia situată în str. Doamna Bălaşa, proprietatea Bisericii Sf. Nicolae, făcând constatările arătate în fişa tehnică anexată şi ţinând seama de prevederile H.C.M. nr. 1 din 1959, consideră construcţia respectivă ca „REA" şi propune spre aprobare Comitetului executiv al Sfatului popular al regiunii Argeş această calificare". Astfel, împotriva evidenţei, comisia decidea, printr-o fişă tehnică iresponsabilă, starea de conservare „rea" a bisericii.

În baza avizului Secţiei de arhitectură şi sistematizare a Sfatului popular orăşenesc, Comitetul executiv orăşenesc Piteşti elibera, sub semnăturile preşedintelui Marin Teodorescu şi secretarului Florian Popescu, Autorizaţia de demolare nr. 9/5 iulie 1962 privind Biserica „Sf. Nicolae", devizul operaţiunii de demolare estimându-se la suma de 50.000 lei.

Dintr-un cinism inimaginabil specific autorităţilor comuniste, demolarea bisericii avea să fie săvârşită la 29 iunie, de ziua Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, o importantă sărbătoare din calendarul creştin ortodox.

În urma criminalei demolări a acestui monument religios, unele obiecte de cult din inventarul Bisericii „Sf. Nicolae" au fost repartizate unor biserici de mir din judeţul Argeş: clopotul mare – la Biserica Podu Broşteni, sfeşnicele împărăteşti – la Biserica „Sf. Treime-Beştelei" din Piteşti, icoanele împărăteşti, un clopot şi policandrul – cu textul gravat „În amintirea zilei întoarcerii acasă, după izbânzile din Bulgaria", donat de către regale Carol I – la Biserica Enculeşti, iar ceasul donat în anul 1873 de farmacistul piteştean Ştefan Babic, care particularizase locaşul de cult în urbe prin supranumele de „Biserica cu ceas" – la Muzeul Judeţean Argeş. Ceasul, de dimensiuni impresionante, instalat în turla clopotniţei avea patru cadrane orientate spre cele patru puncte cardinale, fiind conectat cu clopotul bisericii, pentru a se marca sonor orele în urbea piteşteană.

În lapidariumul Muzeului Judeţean Argeş s-a păstrat din biserica demolată o piatră funerară datată 12 iulie 1708, al cărei text este încadrat de motive vegetale: „†Aici suptu această piatr/ă odihnescu oase/le răposatului robu lui Dum/nezău, Ion diaconul / puigiul care s-au pristă[vit în zilele prea lu]/minatului domnului, Ion / Costandin B(asara)b voivod, şi / jupîneasa dumnealui, / Catrina şi coconi(i) dumn/nealor, Ion, Mira, iulie 12 d(ni) / leat 7216".

Memento. Tardiva „demolare" a sistemului totalitar din România prin revoluţia din decembrie 1989 a generat speranţa în revenirea la normalitate, implicând refacerea unor instituţii de cult distruse de buldozerele regimului comunist. Se spera în reconstruirea din temelii a Bisericii „Sf. Nicolae", dar o parte din vechea fundaţie se află sub actualul Hotel „Muntenia", iar o translare a planului spre est ar fi afectat considerabil, conform specialiştilor în urbanism, circulaţia în centrul oraşului.

În contextul căutării unor soluţii viabile pentru menţinerea în conştiinţa publică a Bisericii „Sf. Nicolae", la 26 decembrie 2008, în spaţiul altarului bisericii demolate, a fost amplasată, cu un fast tipic oriental, o machetă din lemn acoperită cu tablă de cupru, de dimensiuni reduse (222 cm lungime, 120 cm lăţime şi 180 cm înălţime) imaginând în miniatură, cu extremă aproximaţie, locaşul de cult – opera sculptorului Ion Moise şi a artistei Raluca Măndiţă (autoarea vitraliilor), macheta fiind plasată pe un soclu de ciment înalt de 50 cm. Acest demers a constituit un paliativ eşuat, deşi s-a sperat de către oficialităţi că astfel actul criminal al regimului comunist va fi perceput în integralitatea sa, înlăturarea machetei fiind efectuată tacit, sub pretextul perisabilităţii materialului utilizat, cu toate că se insinua tot mai insistent de către specialişti că macheta reprezintă o parodie a monumentului dispărut.

Ştergerea definitivă din memoria localnicilor a existenţei impunătorului monument ecleziastic constituie un proces continuu care poate fi stăvilit printr-o operaţiune de minimă îndatorire morală şi de conştiinţă religioasă: după marcarea planului bisericii demolate pe locul unde consacrase un spaţiu de spiritualitate în care s-au creştinat generaţii succesive de piteşteni, s-ar impune consemnarea, pe o cruce de piatră implantată în aria sacră a fostului altar, a odioasei condamnări la dispariţie, de către autorităţile ateiste comuniste, a acestui important însemn de credinţă ortodoxă care dăinuise de secole în inima urbei de pe Argeş.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

*** *Anuarul Eparhiei Argeşului,* Piteşti, 1940, p. 271;
Bălan Constantin – *Inscripţii medievale şi din epoca modernă a României, Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848),*

București, 1994, p. 377; Bobancu Tatiana – *Album religios. Bisericile din orașul Pitești cu un mic istoric,* Pitești, 1933, p. 36-38; Diaconu Tudor – *Locașuri de cult în municipiul Pitești,* în „Păstorul Ortodox", an II, (1996), nr. 1; Greceanu Eugenia – *Ansamblul urban medieval Pitești,* București, 1982, p. 82, 110; Ionașcu Ion – *Catagrafia Eparhiei Argeș la 1824,* București, 1942, p. 33; Ionescu Zicu – *Despre bisericile din Pitești care nu mai sunt,* în „Păstorul Ortodox", an I (1995), nr. 2; Mavrodin Teodor – *Episcopia Argeșului, 1793-1949,* Pitești, 2005, p. 315-316; Stoicescu Nicolae – *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România I – Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea),* vol. 2: M-Z), Craiova, 1970, p. 488; Tocilescu Grigore – *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, prezentate Ministerului Cultelor și al Învățământului Public,* în „Analele Academiei Române", seria II, tom VIII, secț. II, București, 1887, p. 8.

Ecouri ale unirii din 1859 în Spania[1]

prof. Marin TOMA

Unite cândva ca state limitrofe sub sceptrul Romei, alăturate peste secole luptei împotriva turcilor, Spania și România s-au regăsit una pe alta în contextul complicat al chestiunii orientale. De la celebrarea victoriilor lui Iancu de Hunedoara în regatul spaniol și la elogierea voievozilor români în preajma bătăliei de la Lepanto la călătoria lui Mihail Kogălniceanu în Spania trecuseră câteva secole când pe cerul politic european problema moștenirii Imperiului Otoman și a viitorului statelor aflate sub ocupația lui a creat o sumedenie de frământări diplomatice, politice și militare. Primul stat care a dorit rezolvarea acestei situații în favoarea lui a fost Rusia. Prin urmare, în 1853, a izbucnit războiul Crimeii care a durat până spre finalul anului 1855 când marile puteri europene venite în sprijinul turcilor au forțat Rusia să se recunoască învinsă. După cum bine se știe, la Congresul de Pace de la Paris din 1856 s-a hotărât ca prin mijlocirea unor întâlniri cetățenești, locuitorii principatelor române Moldova și Țara Românească să fie consultați cu privire la viitorul pe care îl doresc pentru țările lor. Pe baza acestor rezultate, Convenția de la Paris a decis în 1858 organizarea de alegeri în fiecare dintre cele două principate, candidații fiind dintre pământeni (și nu prinți străini, așa cum ceruseră românii). Inteligența politică a elitelor românești sprijinite și de cercurile revoluționare europene a făcut ca un singur om să fie ales domnitor în ambele țări: colonelul Alexandru Ioan Cuza. Era primul pas și cel mai important pe calea unirii țărilor române.

Toate aceste evenimente au stârnit multe reacții în întreaga Europă și nu doar din partea statelor direct interesate cum erau Rusia și Austria. Societatea și guvernul spaniol au fost și ele la curent cu problema orientală și s-au declarat îngrijorate pentru viitorul poporului român. Războiul din Crimeea a atras atenția Spaniei în primul rând pentru că guvernele de la Londra și Paris au cerut autorităților de la Madrid să se implice cu 10 000 de soldați în războiul împotriva Rusiei și în al doilea rând pentru că marii comercianți agricoli spanioli vedeau în acest război o mare oportunitate de a face profit în condițiile unei recolte bune în Spania și a uneia proaste în restul țărilor implicate. În vara anului 1853, Spania, preocupată de efectele războiului și de siguranța rutelor comerciale și a insulelor Baleare, îl trimite pe generalul Prim în Turcia, în calitate de observator. După începerea războiului, pe baza notelor acestuia, Spania își reafirmă neutralitatea. Rapoartele săptămânale trimise guvernului din Madrid pe durata conflictului reflectau o preocupare continuă legată de situația locuitorilor celor două principate române aflate fără voia lor în zona de război.

După finalizarea războiului și după parcurgerea tuturor etapelor cu privire la noile alegeri din cele două principate, reacții puternice de solidaritate cu românii au apărut în presa catalană, în special în ziarele *El diario de Barcelona* și *El Telegrafo.* Pe 7 ianuarie 1859, cotidianul catalan scria următoarele cu privire la situația românilor, criticând intervențiile Austriei: *Tulburările care izbucnesc și care vor mai izbucni încă multă vreme de acum încolo în provinciile turcești limitrofe Austriei demonstrează nemulțumirile pe care le produce politica sa* și menționând că ele se exercită asupra unui popor de aceeași rasă (cu referire clară la latinitatea popoarelor român și spaniol). La începutul aceluiași an, un alt ziar spaniol, *El Telegrafo,* denunța vehement intervențiile austriece asupra românilor în încercarea de a influența alegerile din luna ianuarie 1859. La 23 ianuarie, ziarul anunța: *Adunarea Moldovei prezidată de mitropolit și bucurându-se de participarea întregului corp consular a ales în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Cuza. Numirea sa a fost bine primită, în mijlocul celei mai depline armonii. Adunarea a declarat din nou în fața puterilor străine că dorește pe mai departe realizarea unirii.* Ziarele iberice salutau cu bucurie înfăptuirea dublei uniri din 24 ianuarie 1859, *El Telegrafo* preluând un articol din ziarul *Norte* care anunța bucuria prilejuită în rândul românilor de actul înfăptuit al unirii. Același ziar răspundea opiniei austriece care contestau unirea, argumentând că: *Manifestarea opiniei moldovenilor și muntenilor a fost îndeajuns de unanimă și solemnă pentru ca o putere străină care nu obișnuiește să țină seama de spiritul popoarelor să o poată combate.* Pe 23 februarie, *El Diario de Barcelona* răspundea cererilor de la Istanbul de a fi anulată dubla unire: *Falsele interpretări care tind să subestimeze voința poporului român nu mai sunt admisibile. Domnitorul Cuza a fost invitat să convoace adunările principatelor pentru ca, împreună, acestea, să poată duce până la capăt importanta misiune care le-a fost încredințată: aceea de a așeza prima piatră a statului român și ca, în sfârșit, unirea să fie cu adevărat realizată. Dacă acest fapt se confirmă, el va constitui o nouă dovadă a instinctului neînfrânt care conduce popoarele române la unire.*

De asemenea, trimișii spanioli la Istanbul au comunicat guvernului de la Madrid, în mod constant, despre lupta diplomatică desfășurată în capitala Imperiului Otoman, dusă de români pentru recunoașterea dublei uniri.

Triumful reprezentat de unirea din 1859 a fost primit favorabil în Spania, unirea fiind privită ca o binemeritată răsplată pentru un popor care a așteptat și luptat timp de secole pentru a-și redobândi drepturile și libertățile atât de necesare pentru a se afirma ca un membru al concertului națiunilor europene.

[1] Considerând că informațiile despre unirea din 1859 din ziarele spaniole nu sunt foarte cunoscute, dar cât se poate de interesante, am reprodus citatele respective din articolul *Spania și România de la unirea principatelor – 1859 până la stabilirea de relații diplomatice hispano-române-1881* – scris de Josefina Lopez Sanmartin și publicat în revista *Studii,* tomul 23, nr.6, 1970, pp. 1133-1157.

Un ctitor al României moderne – Ion C. Brătianu (1821-1891)

prof. Constantin VĂRĂȘCANU

Pe firmamentul istoriei românilor va străluci de-a pururi numele patriotului, revoluționarului de frunte, strategului, bărbatului de stat Ion C. Bătianu, cel care vreme de o jumătate de secol s-a aflat în permanentă rezonanță cu imperativele majore ale națiunii române, al căror remarcabil înfăptuitor va deveni. Aflat în epicentrul unor procese istorice de importanță națională și europeană, alături de alți corifei și ctitori ai noii lumi, și-a pus amprenta decisivă pe evenimente și documente ce stau la temelia, dar și pe frontispiciul unei epoci.

Anii 1848, 1859, 1866, 1875, 1877-1878, 1881 reprezintă doar câteva repere istorice în miezul cărora s-a aflat omul care nu a pregetat să-și jertfească totul, inclusiv libertatea și averea, pentru înfăptuirea idealurilor naționale.

Studiază în Pitești, orașul natal, la Școala națională a lui Nicolae Simonide, dascălul patriot, despre care va spune peste ani, în Camera Deputaților că „Simonide ne-a făcut români", determinând votarea unei pensii viagere de 2.000 de galbeni, în aur, pentru renumitul profesor.

Ca și alți tineri ce vor juca un rol important în istorie (Bălcescu, Cavour), intră vremelnic în armată (iuncăr, 1835, locotenent, 1838). Peste decenii va ocupa chiar funcția de ministru de Război.

Parisul va contribui, în bună măsură, la formația sa intelectuală și politică. Studiază la Școala Politehnică (din 1841), dar audiază și prelegerile renumiților profesori Jules Michelet și Edgar Quinet (alăturați cauzei românești), de la College de France. Devine membru al societăților pariziene inițiate de conaționalii săi: Societatea pentru învățătura poporului român (1839), Societatea studenților români din Paris (1845), Însoțierea Lazariană (1848).

Ion C. Brătianu face parte din mai multe loji masonice din Paris: Athénée des Etrangers (Ateneul Străinilor, anterior 1846) și Rose du Perfait Silence (Trandafirul Liniștei Desăvârșite, 1846) și din Dreptate și Frăție (1848), Steaua Dunării (1847, Mare Maestru, 1849, Venerabil de Onoare, 1878, Memphis, 1864).

Lojile francmasonice vor da un plus de vitalitate acțiunilor sale, fiindu-i un sprijin de nădejde în lupta pentru făurirea României moderne, atât prin legăturile secrete europene, cât și prin mișcarea patriotică din interior.

Ion C. Brătianu participă la revoluția din 1848 în Paris, unde monarhia este înlocuită cu republica, și la București, unde face parte din guvernul revoluționar, apoi revine în exil în orașul de pe malurile Senei. Este implicat în mai multe comploturi și lovituri de stat împotriva lui Napoleon al III-lea, Alexandru Ioan Cuza și Carol I, fiind arestat în mai multe rânduri și apoi achitat. I-au stat alături oameni importanți din masonerie, precum Eugeniu Carada, Ion Ghica, C.A. Rosetti, Christian Tell, Mihail Kogălniceanu. La rândul său a fost ținta unor atentate, din fericire nereușite.

Ion C. Brătianu a contribuit decisiv la Unirea Principatelor în calitate de deputat în Adunarea Ad-hoc și în cea electivă, dar și la abdicarea lui Cuza, aducerea prințului Carol I de Hohenzollern – Sigmaringen și instaurarea monarhiei constituționale (1866), apoi a regatului (1881).

A fost strategul diplomației românești a independenței, în calitate de prim-ministru, alături de Mihail Kogălniceanu, ministrul de Externe, ambii participând la Congresul de la Berlin (1878). Alături de C.A. Rosetti și Dumitru Brătianu este fondator al Partidului Național Liberal (1875), fiind președinte al acestuia până în 1891.

Pentru susținerea Unirii, a prințului străin, a independenței s-a adresat sau a dus tratative cu împărații Napoleon al III-lea, Franz Joseph, Alexandru al II-lea, precum și cu alte personalități politice importante. Titlul de membru de onoare al Academiei Române (1885) reprezintă o recunoaștere a capacităților intelectuale ale fruntașului liberal, a cărui operă politică va fi desăvârșită de fiul său, Ionel Brătianu, prin înfăptuirea României Mari.

Numele ilustrului om politic Ion C. Brătianu, aflat în fruntea mișcării de regenerare și de afirmare națională, într-un moment de sublimă afirmare și reverberare a energiilor materiale și spirituale ale acesteia, îl poartă cu cinste și justificată mândrie, pentru înveșnicire, un renumit colegiu și un cerc de istorie Cultul Eroilor din cadrul său, un centru de diagnostic și tratament, un vechi bulevard – situate în orașul natal al marelui patriot – un centru cultural la Vila Florica din Ștefănești și o onorabilă Lojă din Orientul Pitești. Aflată în Obediența Marii Loji Naționale din România, recunoscută la nivelul mondial, aceasta este păstrătoarea și continuatoarea valorosului tezaur de fapte și idei al Frăției pașoptiste, care au edificat România modernă unită, iar în prezent contribuie atât la propășirea și afirmarea națiunii în marea familie a Europei Unite, precum și la construcția Templului Ideal al Umanității.

George Minescu, al doilea ctitor al conacului Goleștilor

prof. Victor MARINOVICI, Onești

În ultimul număr al revistei am găsit, în articolul domnului profesor Vasile Novac, fost director al Muzeului, un nume drag mie, din păcate ignorat de contemporani.

Este cel al inginerului George Minescu, fost director general al Institutului Național al Cooperației – INCOOP.

Iubitor de istorie încă din timpul școlii, elev la *Mihai Viteazu* din București acesta a participat la o excursie școlară cu tema *popasuri istorice*. Punctul de maxim interes a fost conacul Goleștilor. Acesta era în stare de ruină, dar l-a impresionat elocința cu care i-au prezentat istoria profesorii care-i însoțeau. Erau doi mari pedagogi și istorici, Gh. Bogdan-Duică și Petrie Hanes, ultimul, autor al lucrării *Școlile din Golești*. Popasul s-a transformat astfel într-o splendidă lecție de istorie în timpul căreia elevii au „văzut" un Golești frumos, curat, readus la vechea viață. Evenimentul l-a marcat pe elevul Minescu pentru totdeauna devenind, în ciuda formației profesionale eminamente tehnice, un mare iubitor al istoriei naționale.

Monumentul Golești i-a rămas ca o profesiune de credință care l-a urmărit permanent și pe care a încercat, cât a putut, să-l readucă la forma sa inițială.

Ocazia, care s-a dovedit mai mult decât fericită pentru Golești, a fost oferită de profesorul George Fotino, pasionat cercetător al istoriei familiei Golescu.

Profesorul Fotino mi-a făcut propunerea de a restaura Casa Goleștilor aflată în ruină[1].

Cel care a propus acțiunea povestește și el întrevederea: *Cât m-am frământat să scap de la pieire vechea și boiereasca casă din Golești ... Am izbutit datorită d-lui Gh. Minescu, director general al INCOOP, instituție cu foarte mari posibilități*[2]

Solicitatorul, printr-o întâmplare fericită, era deja sensibilizat și disponibil: *în decembrie 1941, la expoziția pictorului N. Grant de la Ateneu, am văzut între alte lucrări o acuarelă foarte frumoasă, pictată în 1892, reprezentând „Casa Goleștilor*[3].

Astfel, întâlnirea cu profesorul Fotino a fost un bun prilej de înfăptuire a vechii dorințe, de a da cuvenita recunoștință marilor făcători de bine ai neamului românesc, boierii Golești.

Iată și urmările întâlnirii dintre cei doi iubitori ai așezământului argeșean: *am elaborat singur și de îndată un proiect de Decret de lege cu sprijinul conducerii Ministerului Economiei Naționale, aprobat fiind drept Decretul nr. 307, publicat în Monitorul Oficial nr. 120 din 27 mai 1942*[4].

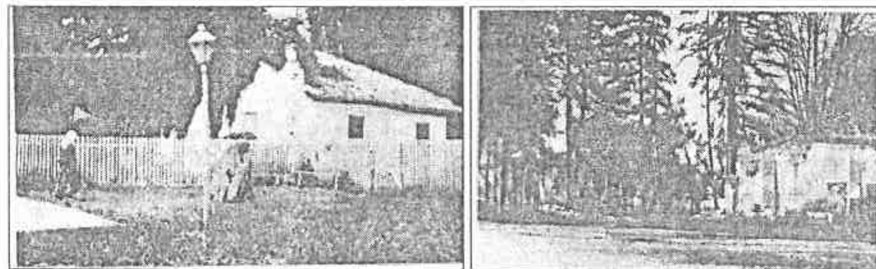
Fiind asigurat cadrul legal, cu rapiditatea-i cunoscută, ing. Minescu a preluat în administrare Curtea Goleștilor, cu scopul oficial de înființare a unei *Școli de contabili cooperatori și gospodari agricoli*. De fapt ea, a și fost deschisă la 1 octombrie 1943, justificând astfel investiția pentru refacerea curții, care s-a desfășurat în scurt timp, în etape succesive al căror film îl putem urmări în continuare.

prof. Victor Marinovici

Născut la 1 februarie 1945, la Pitești, Argeș. A absolvit cursurile Facultății de Istorie, Universitatea din București avându-l ca profesor pe reputatul istoric C.C. Giurăscu.
Lucrări publicate: *Vechea școală oneșteană* – 1998, *Din istoria oneșteană* – 2004, *Școala Nr. 1 Onești – 2010*, *Cavalerii Oituzului* și *Istoria comunei Bogdănești* – 2011, ultimele două în colaborare cu fostul său elev, col(r)dr. Cornel Carp.

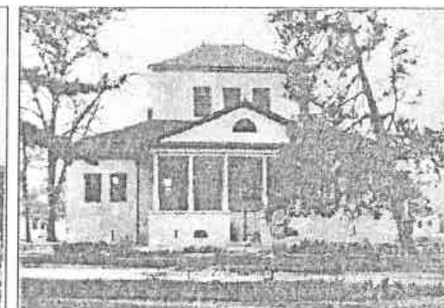

1895 | 1942

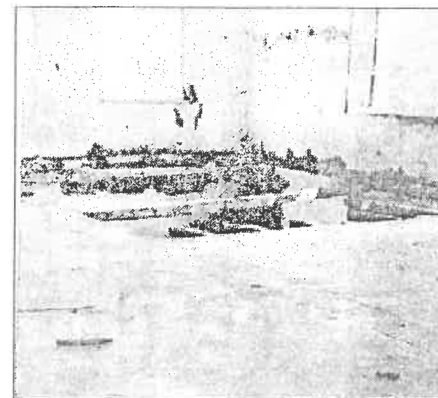
¹ Ing. George Minescu, *Școala de contabili cooperatori si gospodari agricoli din Golești*, Studii si comunicări de istorie, 1978
² George Fotino, *Casa din Golești*, editura INCOOP, București, 1943, p. 18
³ G. Minescu – *op . cit.*
⁴ G. Minescu – *ibidem*, p. 278

exterior, mai 1942

exterior, noiembrie 1943

interior, 1942

interior, aprilie 1943

Evident, s-a început cu intrarea pe care v-o prezentăm, ca și pe celelalte clădiri, în imagini comparative.

Clădirea centrală a domeniului, conacul, va suferi și ea reparații capitale, diferența fiind evidentă.

Conacul n-a fost restaurat doar pe dinafară. Interiorul, fiind așa cum se vede, o ruină lipsită nu doar de mobilierul vechi ci chiar și de pardoseală.

Într-un an, salonul a fost nu doar refăcut, dar și remobilat. Și nu oricum, ci în spiritul epocii.

Având în vedere că această curte păstra și păstrează încă amintirea celui care și-a petrecut aici ultima noapte in libertate a vieții, Tudor Vladimirescu, una dintre primele piese achiziționate a fost *un tablou în ulei pictat de Theodor Aman, cumpărat de INCOOP de la d-l general Ștefănescu Amzo. Tabloul a aparținut în trecut fostului ministru de externe, Em. Porumbaru*[5].

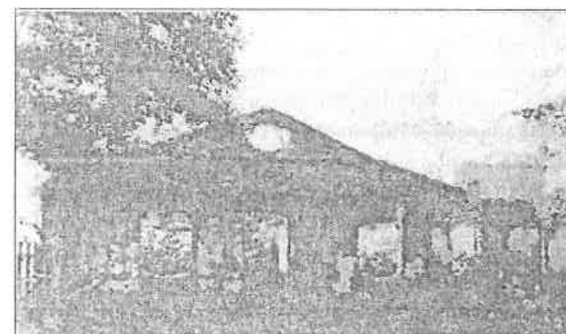
Au urmat alte și alte piese întregind fericit atmosfera de epocă.

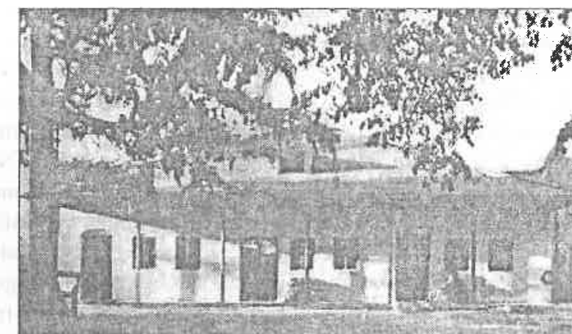
S-a trecut apoi la refacerea celorlalte clădiri ale curții: ***Casa săracilor,***

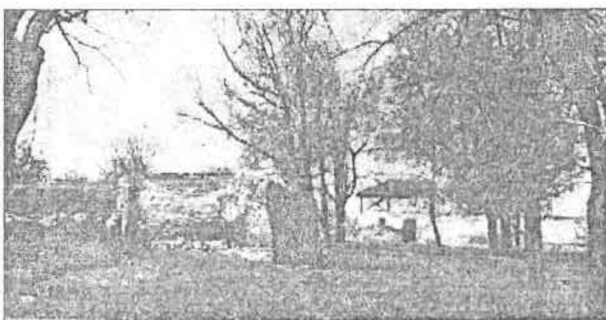
apoi **clădirea școlii românești a lui Dinicu Golescu.**

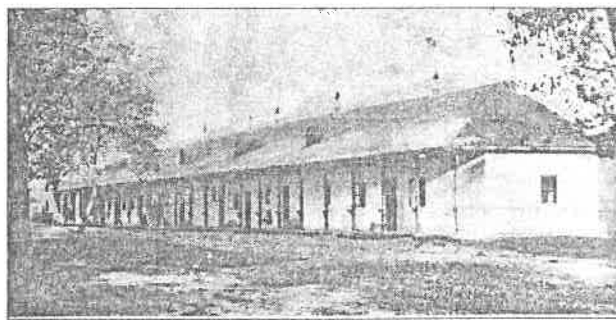

⁵ *Ibidem* – anexa și reproducere

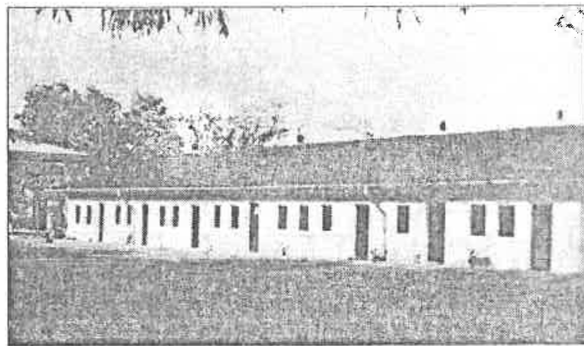
Au urmat **dependințele din latura stângă**

și apoi ***Casele vechi* cu baia turcească.**

Nu-s de uitat fântânile de la intrare, reclădite pe vechile temelii zidite de vornicul Radu Golescu. Alături de plăcile din marmură originale, repuse la locul lor, s-au adăugat, pe laturile dinspre poartă alte plăci cu traducerea făcută de prof. Fotino care scria cu recunoștință în 1944: *Ce minunat lucru să mai poți zidi într-o vreme stăpânită de duhul morții.*

Și cum să nu fii fericit când *odăile mari și-au reluat podoabele, portretul Zincăi Golescu colorează albul pereților, mescioara pe care domnitorul Carol a semnat cel dintâi act ca și dormitorul primei lui nopți românești*[6].

Misiunea inginerului George Minescu, de refacere și înzestrare a Casei Goleștilor, s-a încheiat odată cu deschiderea școlii cooperației plănuite de la început.

În anul I, 1943-1944, au fost înscriși 28 de elevi recrutați din toată țara la recomandarea expresă a cooperației locale, cu acordul primarilor, preoților și învățătorilor.

Cursurile s-au desfășurat în fosta sufragerie a conacului. În școala lui Dinicu, restul acareturilor restaurate au fost dormitoarele, sufrageria, bucătăria, depozitele de alimente și locuințele profesorilor.

Chiar și familia Mirescu a locuit câteva luni la conac, refugiată din pricina bombardamentelor aliate asupra Bucureștiului.

Odată cu naționalizarea, școala și-a încetat activitatea, la fel și INCOOP-ul, transformat în UCECOM. Clădirea a rămas însa în proprietatea cooperației până în 1958, când și-a căpătat adevărata destinație, cea muzeală.

Pe lângă primii și cei mai însemnați oameni de cultură de a căror activitate se leagă istoria acestei prestigioase instituții, toți amintiți cu pioșenie de dl profesor V. Novac în numărul 3 al revistei din 2011, îl adăugăm din nou pe George Minescu.

Deși revenit după Război la profesia inițială, cea de inginer silvic, specialist la Consiliul de Stat pentru Standardizare și-a continuat pasiunea de o viață pentru conacul Goleștilor, încântat de noua lui destinație.

S-a creat astfel, prin comuniunea de pasiuni o îndelungată și profitabilă colaborare la care a fost atrasă și doamna Alexandrina Minescu, născută Gălățeanu. Absolventă a Facultății de Litere și a Conservatorului din București, sotia inginerului Minescu a găsit un teren propice spre a-și valorifica și deosebitul talent în arta plastică. Multe tablouri ce se află în patrimoniul Goleștilor sunt opera sa, ajunse alături de sus-amintita acuarelă a lui N. Grant la muzeu, sub formă de donație.

Îmi amintesc de tabloul Zincăi Golescu, pictată ca o femeie splendidă, îmbrăcată fastuos, care, înainte de a fi donat a stat ani de zile în șevaletul pictoriței. Îmi amintesc și de un tablou ce-l înfățișa pe Tudor Vladimirescu, excelent realizat și de multe alte tablouri pe care le-am revăzut cu bucurie și emoție expuse în saloanele muzeului.

Închei aici, considerând ca familia Minescu, căreia îi port o dragoste și recunoștință veșnice, a binemeritat cuvintele frumoase rostite de reprezentantul Muzeului, dl Novac, la ceremonia tristă a înmormântării celui care a fost inginerul George Minescu.

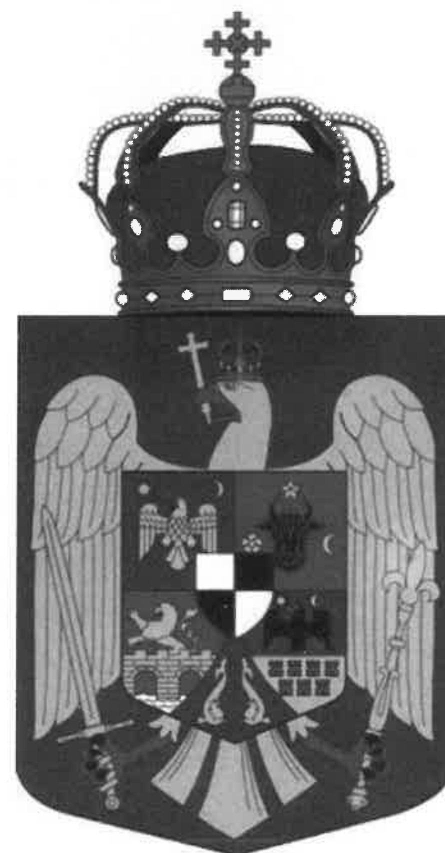
[6] G. Fotino – *op. cit.*, p. 19

România – republică sau monarhie?

N. PANĂ

De-a lungul istoriei noastre, în perioade de criză apar concepții diferite despre cum și de cine trebuie condusă țara pentru a ieși la liman.

Îți pui întrebarea – republică sau monarhie? La mine răspunsul e clar – România este și trebuie să rămână republică.

Într-o lume dominată de incertitudini, unii văd salvarea în momentele de glorie ale istoriei, alții refuză orice nostalgie și pledează pentru schimbări radicale.

Republica este o formă de organizare statală, în care suveranitatea aparține poporului, iar puterea este exercitată de cetățeni aleși pe o perioadă determinată.

În monarhie, puterea se moștenește pe cale ereditară. În România, monarhia a fost adusă într-un moment de criză europeană, în 1866, după abdicarea domnitorului Al. I. Cuza, la șapte ani de la Unirea Moldovei cu Țara Românească, în ianuarie 1859. Aducerea unui prinț străin, Carol de Hohenzollern ca rege al României, a dus la proclamarea monarhiei constituționale, care va dura pana în anul 1947, 81 de ani de monarhie cu patru regi. În acest timp, România și-a continuat procesul de modernizare care cuprinsese întreaga Europă; s-a desăvârșit formarea statului național unitar român – 1 Decembrie 1918. Acestea s-au realizat, în contextul european al dezmembrării Imperiului Habsburgic și al luptei de eliberare a românilor.

Nu o să intru în istorie mai mult, dar trebuie să spun ca românii au fost un popor subjugat de turci, austro-ungari, înaintașii noștri luptând și jertfindu-se pentru independență și o Românie unită. Nu am avut o monarhie tradițională ca în țările care și în prezent sunt monarhii (Marea Britanie, unde avem în față o democrație într-o țară monarhică, unde șeful statului este monarh ereditar). Nu sunt de acord să fim conduși de monarhia Hohenzollern, care cu bune și cu rele s-a bucurat din plin să fie suverană într-o țară frumoasă și bogată ca România.

Sunt republicană convinsă, vreau președinți aleși democratic, dar cu mandate scurte, pentru a nu le trezi dorința de a fi aleși pe viață. În acest caz pot apărea prințișori, prințese, care vor fi „pregătiți" „să urmeze la tron". Am trăit asemenea moment nefericite, care au dus la dictatură și astfel de încercări s-au văzut și în democrația câștigată cu sânge în 1989 și care și acum, după 22 de ani, este în derivă.

Biserica „Sf. Nicolae" Pitești